

משנה השבוע

פרשת כי תבוא תשפ"ו
[שנה ט"ו - גליון מ"ח]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה..ג

מצוה יומית.....ה

ליקוטי מגיד משנה.....ז

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יא

מערכת המשנה.....כה

שיעורי הלכה.....כז

ניצוצי הדף.....לב

מראי מקומות ללימוד דף היומי.....לד

הילולא דצדיקא.....לה

מגיד משנה לנוער.....מג

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	ט"ו אלול
מצוה כה:	שנאמין בהשי"ת
שבת קודש:	ט"ז אלול
מצוה כו:	לא להאמין באליל

פרשת נצבים

יום ראשון:	י"ז אלול
מצוה כז:	שלא לעשות פסל
יום שני:	י"ח אלול
מצוה כח:	לא להשתחוות לע"ז
יום שלישי:	י"ט אלול
מצוה כט:	שלא לעבדה כדרכה
יום רביעי:	כ' אלול
מצוה ל:	שלא להשבע לשוא
יום חמישי:	כ"א אלול
מצוה לא:	מצות קדושת השבת

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשילוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת כי תבוא

מוקטר מוגש לשמי", ואמרינן (מנחות קי.) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום, מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בביהמ"ק. מבואר שיטת רש"י דקרבנות וכל שאר קדשים הן ממצות הנהגות בזמה"ז. ובזה מיושב שיטת הב"י והמג"א (ריש או"ח) שנחלקו אי לומר יה"ר קודם אמירת סדר החטא דהוא באמת כעין הקרבה, ואם אינו חייב הרי חטאת אינו באה בנדבה.

והנה אמרו ז"ל (זבחים מו:) לשם ששה דברים הזבח נזבח: לשם זבח, לשם זובח, לשם אשים, לשם ריח, לשם ניחוח, לשם ה' וכו'. ומסיק דתנאי ב"ד דסתמן לשמן, וכהן המקריב על דעת ב"ד הוא מקריב. אלא דכל זה הוא בזמן המקדש, אבל בזמה"ז צריך לכוון לשם הדברים שהזבח נזבח.

ועיין רבינו יונה (ברכות י"ב) שכתב אפילו נימא מצוות א"צ כוונה במצוות מעשיות, אבל במצוות שבדיבור ודאי בעי כוונה. וכעין זה כתב הה"מ (פ"ב מהל' שופר) ע"ש, וגם הר"ן כתב כן בדברי הרמב"ם. ולפ"ז י"ל "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות", כלומר בזמן שיש משכן או מקדש המצוה לעשות הקרבן ואפילו בלי כוונה סתמא לשמן, אבל "ושמרת ועשית" מלשון "ואביו שמר את הדבר",

"היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" (כו:טז). ויש לדקדק, וכי היום הזה נתנה תורה, ועיין רש"י בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים. וברמב"ן ואוה"ח ג"כ פ"י.

עוד יש לדייק סיפא דקרא "ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך", והלוא קאי אמצות ביכורים דלעיל מיניה וצריך עשי' בפועל, ומה שייך 'בכל לבבך ובכל נפשך' במצוה זו. ובתנחומא "היום הזה וגו' לעשות", זש"ה "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו" (תהלים צה:ו), וצ"ב.

ונראה בס"ד דיש להקשות דמצות ביכורים ושאר מצוות שבקרבנות לא נהגו אלא בזמן שביהמ"ק קיים, ואמרו ז"ל (תנחומא פינחס י"ג, ת"ב י"ב, פס"ר ט"ז ז') מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון - תמיד של שחר מכפר על של לילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על של יום. אמנם משבטלו הקרבנות אין לנו מי לכפר.

אמנם רש"י (ב"מ קיד: ד"ה בארבעה לא מצינא) פ"י בגירסא דארבעה סדרין, כגון מועד ישועות [נזיקין] נשים שהן נוהגות בזמה"ז כבזמן הבית. וקדשים נמי כדכתיב (מלאכי א:יא) "ובכל מקום

ד"ה עיון) אמר ר' מתניא, אנא מחזק טיבו לראשי, דכד הוה מטי מודים הוא כרע מגרמיה, ע"כ. ולכאורה מאי טיבותא הוא זה כיון שלא כוון בתפלה לא מועיל כלום. ולהנ"ל אתי שפיר, דאילו לא שחה בתפלה אז לא היתה תפלתו תפלה, כיון שתפלה בלא כוונה אינה מועילה ולא יצא יד"ח. אמנם כיון דראשו כורע, נמצא דאיכא מעשה ושפיר התפלל, ולכן החזיק לו טובה.

ומערתה זש"ה "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות", היינו עשי' כמ"ש "באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", דכיון שיהי' בהשתחויה וכריעה יש כאן מעשה והבן.

ובזה יש לפרש מחלוקת הצדיקים הראשונים ז"ל אי צריך להתנועע בתפלה. ובספרי אמת מבואר דעד שלא הגיע למעלת צדיקי אמת צריך להתנועע, ומי שהגיע למדרגת צדיק יעמוד במקום אחד. ולהנ"ל י"ל דבאמת מי שיכול לכוון כדבעי, יותר טוב לעמוד באימה ויראה לפני הקב"ה. אבל מי שלא זכה עדיין, אז יותר טוב להתנועע שיהי' בבחי' מעשה ו"כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה:), ונמצא אפי' יחסר בכוונה מ"מ יצא ידי מצותו וכשיטת רבינו יונה הנ"ל, והבן כי קצרת.

כלומר לאחר החורבן אז "בכל לבבך ובכל נפשך", שכיון דהעשי' יהי' ע"י דיבור צריך כוונת הלב דוקא.

והנה דרשו ז"ל "ולעבדו בכל לבבכם" איזהו עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה. ולפי דעת רבינו יונה ע"כ צריך כוונה כיון דאין בה מעשה. ומה"ט קיי"ל דהמתפלל ולא כוון לבו יחזור ויתפלל (עיין או"ח רס" ק"א). וכתב הרא"ש דעכ"פ ברכה ראשונה יכוון, ואם לא כוון יחזור. ועיין שו"ע הרב דבעונ"ה אפילו יחזור ויתפלל לא יכוון, לכן מוטב שלא יחזור. ולכאורה יש להבין דאם הכוונה לעיכובא היא, היאך יתכן שיצא יד"ח תפלה בלא כוונה.

ונראה דיש להבין למה תקנו חז"ל ד' כריעות בשמו"ע, ב' בברכה ראשונה וב' בברכות אחרונות. וי"ל דבכוון תיקנו ז"ל כיון דתפלה דיבור הוא, ולדעת ר"י ע"כ בעי כוונה, דהרי התפלה הוי כמצוה דלית בה מעשה, ולפיכך תיקנו חז"ל שיכרע בתחילת שמו"ע בבחי' מעשה. וא"כ אפי' לא יכוון בכל הכוונות, עכ"פ יקיים מצוה ע"י מעשה ועכ"פ אין הכוונה מעכבת. ולפ"ז אתי שפיר דאף אם אמנם לכתחילה צריך שיכוון, מ"מ אף שלא כוון יצא ידי חובת התפלה כי הרי יש בה מעשה וי"ח.

ובהא נראה ליישב דברי הירושלמי (ברכות פ"ב סוף ה"ד, הובא בתוס' ב"ב קסד:

מצוה יומית

ט"ו אלול תשפ"ו

מצוה כה. מצות האמנה במציאות השי"ת

אדם וכו', ובפשפוש מעשיו יוסר מאליו הנגע, כי הא"ל ב"ה שמשגיח עליו תמיד יראה מעשה תשובתו וירפאהו, ע"כ.

קושיית על דברי החינוך

ואני בריה קלה לא זכיתי להבין דבריו במה שכתב שיש כתות בני אדם יחשבו שהשגחת השי"ת על כל עניני עולם וכו' וזה דעת רחוק הרבה מן השכל. מאי קושיא היא, ואם רחוק הוא מן השכל שלנו, אבל קרוב הוא לה'.

וכבר כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ה) בענין הבחירה, שזה דבר שאי אפשר להבין והוא רחוק מן השכל שלנו, מ"מ הבין הוא "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג:טו). וא"כ אם נחליט בזה, אף שהוא רחוק מן השכל ולא רק שהוא רחוק אלא שבלתי מושג, ואפ"ה קיי"ל דהכי הוא, ואין איש מהסס בזה ח"ו, וא"כ הכי נמי בהשגחה, אם שהוא רחוק מן השכל שמשגיח על כל הענינים והפרטים, מ"מ נקבלו כמו שהכתה זה יחשבו בהשגחה. ואי"ה להלן בסמוך נביא ראיות ברורות בס"ד לדבריהם.

משל מזמניו שהכל בהשגחת הקב"ה

והשנית, דמה שכתב החינוך שזה דעת רחוק הרבה מן השכל, אומר אני אסקופה הנדרסת, דבזמנו היה זה באמת רחוק מן השכל. אבל בזמן הזה שישנם קאמפיוטערס [מחשבים], ורעידאר, וראדיא סטיישאנס, ורואים שממש

דעת החינוך בענין השגחה פרטית

כתב החינוך (מצוה קס"ט) וז"ל: ולפי שהדיעות רבות בהשגחת הא"ל על כל בראיו, יבואו בו הרבה פסוקים במקרא, והרבה מצות להורות על הענין, מהיותו פינה גדולה בתורתנו. שיש כיתות בני אדם יחשבו כי השגחת השי"ת על כל על כל המינין בפרט - בין אנשים או כל שאר בעלי חיים.

ויש מהן כתות יחשבו כי השגחת השי"ת על כל העולם בין בעלי חיים או כל שאר דברים, כלומר שלא יתנועע דבר אחד קטן בעולם הזה רק בחפצו ב"ה ובגזירתו, עד שיחשבו כי בנפול עלה מן האילן הוא גזר עליו שיפול, ואי אפשר שיתאחר או יקדים זמן נפילתו אפילו רגע, וזה דעת רחוק הרבה מן השכל. ויש כתות רעות יחשבו שלא ישים השגחתו ב"ה כלל בכל עניני העולם השפל, באנשים או בשאר בעלי חיים, והוא דעת הכופרים רע ומר.

ואנחנו בעלי הדת האמיתית, נשים השגחתו ב"ה על כל מיני בעלי חיים בכלל, כלומר שכל מין מן המינים הנבראין בעולם יתקיים לעולם לא יכלה ויאבד כולו, כי בהשגחתו ימצא קיום לכל דבר. ובמין אדם נאמין כי השגחתו ב"ה על כל אחד ואחד בפרט, והוא המבין אל כל מעשיהם וכו'. ולכן הזהירנו התורה, כי בהגיע אל האדם החולי רע - והוא הצרעת, לא יקחנו במקרה, רק יחשוב מיד כי עונותיו גרמו, וירחק מחברת בני

זמן יתקיים בארץ וכו', ומתי יבוא מי שילקוט את העשבים, וכיוצא בזה. עכ"פ על הכל יש חשבון מפורט, ולא בא שום דבר במקרה, כי גם האדם וגם הבהמה והחיות והצמחים ואילנות, כולם הם מאדון אחד שבראם, והם כולם חלק מהקאמפיוטער הזה, לבד ממה שיש לו לאדם בחירה, שזה ענין אחר שאינו נוגע לזה. אבל בלאו הכי הכל מאתו יתברך בהשגחה יתירה על הכל.

ראיה מחז"ל שהכל מהשגחת הבורא

ודבר זה מפורש בחז"ל (ב"ר י' ו') אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין מזל מלמעלה שמכה אותו ואומר לו גדל. וכיון דכל עשב יש לו מלאך שמכה אותו ואומר לו גדל, ודאי הכוונה פשוטה דיש השגחה עליו, וא"כ כ"ש שאר בעלי חיים. נמצא דההשגחה הוא על כל מה שברא, ואפילו על עשבים שיש לכל עשב מלאך מיוחד לגדלו, והוא השר ומזל שמשפיע בגידולם וצמיחתם והתמדתם כפי הכח שמשפיע בהם הקל יתברך.

ואיתא בגמרא (ב"ב טז.) אמר הקב"ה לאיוב (איוב לח:כה) "מי פלג לשטף תעלה", הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד, שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד מטשטשות את הארץ ואינה מוציאה פירות, בין טיפה לטיפה לא נתחלק לי וכו'.

(שו"ת ח"י סי' רפ"ט)

בכהרף עין סוקר הקאמפיוטער מאות מליונים ענינים. וגם רואים שאפשר מהתחנה ביוסטאן טעקסעס להשגיח על 'הספעים שיפ' [חללית] שעלה ללבנה וכיוצא בזה.

ובאמת לאו רחוק מן השכל הוא שהבורא ב"ה וב"ש אשר ברא הכל יכול להשגיח על כל עניני העולם. ואדרבה, קרוב אל השכל ודאי כן הוא, דהשכל והחוש מעיד עליו, כי פשוט כי הקאמפיוטער שיש לו אלפי חושים קטנים, ועל כל אחד יש השגחה, שאם נפסק אחד נעשה תקלה בכל הקאמפיוטער, ומיד יש שם מין סימן 'פלעש' [ברק], לסימן שנתקלקל שם איזשהו חלק. וא"כ כ"ש בקאמפיוטער של הבורא עולם. וכבר אמר אברהם אבינו ע"ה (ב"ר ל"ט א') לית בירה בלא מנהיג, וכיון דיש לבירה מנהיג, הוא משגיח על כל הבירה, ועל הכל מנהיג הוא ומשגיח, ואינו מניח דבר על המקרה ח"ו.

וכמו שבקאמפיוטער כשהמהנדס מציין כיצד לעשות הענינים, הכל נעשה עפ"י חשבון, כמה שיסבול, וכמה יוכל להמשיך החוט הזה. וכשרואה במקום אחד שצריך יותר חוזק, אכן עושה חזק יותר, ושאר החושים עושה חלשים ממנו, אבל לכל אחד יש לו חשבון כמה ימשיך, וא"כ כ"ש שהקב"ה הבורא כל עולמים משגיח על כל הבעלי חיים, ואפילו עשבים, ומשגיח על כל אחד כמה זמן צריך לגדל, וכמה

ליקוטי מגיד משנה

פרשת כי תבוא

"והיה כי תבוא אל הארץ וגו' ובאת אל הכהן וגו' הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל ארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (כו-א-ג). צריך ביאור, למה לו לומר 'אשר נשבע ה'". גם מה שנאמר 'הגדתי היום לה' אלקיך וגו' צריך ביאור.

המצוות בביאה לארץ ישראל

נראה דבר חדש בס"ד, שיש במצות ביאת הארץ שתי מצוות - אחד, מצות ישוב ארץ ישראל, דכתיב כאן 'וירשתה וישבת בה'. שנית, ע"י ביאת ישראל לארץ ישראל, הקב"ה יכול לקיים שבועתו אשר נשבע ה' לאבותינו אברהם יצחק ויעקב לתת לזרעם אחריהם את ארץ מגוריהם אשר גרו - ארץ ישראל. ואם לא יכנסו ישראל לארץ מגוריהם, יהיה ח"ו ביטול השבועה שנשבע הקב"ה לאבותינו.

הפסוק מדגיש ב' מצוות בביאה לארץ ישראל

לפ"ז אתי שפיר "והיה כי תבוא", ואין 'והיה' אלא לשון שמחה (ב"ר מ"ב ג'), כלומר שתהיו בשמחה במה שתבואו אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה.^א טעם א' כי 'וירשתה וישבת בה', שהרי מקיימים מצות ישוב ארץ ישראל, וכל קיום מצוה צריך להיות בשמחה.^ב שנית, שתבוא אל הכהן "ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ועי"ז הקב"ה מקיים שבועתו.

^א איתא באור החיים הק': להעיר שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ, ע"ד אומרו (תהלים קכו:א) "אז ימלא שחוק פינו וגו'".

וכתב הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע (תורת אמת ד"ה והיה כי תבוא השלישי): הנה ב' סדרות בתורה מתחילים בתיבת 'והיה' - 'והיה עקב תשמעון', וכאן 'והיה כי תבוא'. וידוע כי עיקר בחינת השמחה הוא בעת בא הדבר לידי גמר תכלית השלימות. ובזה י"ל כי ב' [סדרות] אלה רומזים לב' מתנות טובות מהג' מתנות שנתנו לישראל, שהם תורה וארץ וישראל. 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה' רומז לתורה כשנשלם האדם בשלימות, ועל זה נאמר 'והיה' לשון שמחה. ובכאן 'והיה כי תבוא' הוא לקדושת ארץ ישראל, כשרואה שנשלם הענין, והוא מצות ביכורים בעת שרואה שנגמר הפרי, ונאמר עליו "ושמחת בכל הטוב" (כו:יא). כי הגם שבכל ענין השפעה טובה להאדם צריך ליתן שבח והודאה לשמו יתברך, עם כל זאת לא נמצא שום שייכות מצות ביכורים בפירות חוץ לארץ, רק דייקא בפירות ארץ ישראל שכל גידולם הוא בקדושה, ואז כשרואה שנשלם הענין בעת ביכור הפרי נולד מזה שמחה.

^ב דבר בעתו מה טוב, אנו נמצאים בחודש אלול, בו עוסקים במצות תשובה ביתר שאת. ומכיון שתשובה מצוה הוא צריכים לקיימה בשמחה, וכמו שמובא בשם הרבי מלובלין זי"ע (ליקוטי דברי תורה אות נ'): שמעתי מאאזמו"ר הרה"ק מהר"ש אבד"ק מונקאטש זי"ע, בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע, שהזהיר על התשובה שצריך להיות בשמחה, והיינו 'תשב אנוש' (תהלים צד:ה), והגם שהגיע עד 'דכא' דכדוכה של נפש, עם כל זה צריכין להתחזק ולשוב בשמחה. ואז 'כי אלף שנים',

ראיה מדברי הרמב"ן

והנה הרמב"ן כתב "הגדתי היום וגו'", שהביאני לארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו. והנה ה' מקיים דבריו, ואני מודה ומשבח לשמו ע"ש, ולכאורה צ"ב. אמנם להנ"ל אתי שפיר, והוא ראיה לדברינו, שע"ז ה' מקיים דבריו.

אין העבירה יכולה לבטל השבועה

ובמקום אחר כתב הרמב"ן על הפסוק (דברים ט:ה) "לא בצדקתך וגו' כי ברשעת הגוים", כי אינך צדיק ואפילו לא ביושר לבבך, ובעבור שבועת אבותיך ירשת את הארץ, כיון אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך, כי בשבועה נתנה להם. וזה "ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם וליצחק וליעקב", והוא ממש כדברינו. (שנת תשמ"ז)

דברי התוספות בגיטין

"ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך" (כו:יא). איתא בגמרא (גיטין מז:): המוכר שדהו לפירות, אמר ריש לקיש מביא ואינו קורא. והקשו התוס' (שם ד"ה מביא) וא"ת ונימא ירקבו, כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (יח:): הפריש ביכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו, משום דנראו לקריאה ונדחו, וכל שאין ראוי לבילה, בילה

אפילו אלף עבירות שנקרא 'שנים', כמו שכתוב (ישעי' א:יח) "אם יהיו חטאיכם כשנים וגו'", 'בעיניך' ית"ש, 'כיום', אם יעשה תשובה בבחינת יום שהוא שמחה, כדאיתא בזוה"ק (ח"א רכט:): שמחה בצפרא ורננה ברמשא. וכשיהיה בבחינת שמחה, אז הוא כמו 'אתמול' כי יעבור ואשמורה בלילה, בין לילה אבד ונמחקו החטאים אם עשה תשובה בשמחה כנזכר. ואפילו 'זרמתם שנה', אפילו חטא היסוד שהוא בעת השינה, ונקרא 'זרמת סוסים זרמתם' (יחזקאל כג:כ), 'בבוקר', אם ישוב בבחינת בוקר - שמחה צפרא וכו', 'יציץ וחלף' לגמרי העון כנזכר. 'לערב' אם עושה תשובה בפחד ועצבות בחינת בערב, אז רק 'מולל ויבש', היינו שנתכפר ע"י תשובה מיראה בחינת ערב דיצחק, אבל רישומו ניכר עוד כמו עלה שנמלל ויבש.

וכה כתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע (פ' במדבר ד"ה א"י וידבר): רק לזה צריך האדם שלא יתעצב מחמת גודל הכנעה יפול בעצבות, וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הבורא יתברך. לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות. וזהו 'באהל מועד' (במדבר א:א), פי' שיכניס עצמו לאהלו של 'מועד', הוא לשון שמחה, כי מועד היא לשון יום טוב, 'באחד לחדש השני', פי' ואם יאמר האדם ואיך אוכל לשמוח כיון שהרבתי לפשוע, ולזה אמרה תורה אעפ"כ יראה לעשות תשובה בשמחה, ויתחזק עצמו לאמר: הרי אני כאלו נולדתי היום הזה, ולא אשוב עוד לכסלה. וזה נקרא חידוש שנתחדש כבירה חדרה. וזהו 'באחד לחדש השני', כי האדם הזה הוא נתחדש ב' פעמים - האחד ביום שנולד, והשני ביום שעושה התשובה ונתכפר לו.

'בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים', ג"כ על הדרך זה, כי השי"ת ב"ה הוציאנו ממצרים, הם הקליפות גדולות מ"ט שערי טומאה, ותמיד כשאדם עושה תשובה על חטאיו, הוא יוצא מהקליפה אל הקדושה, ונקרא ג"כ יציאת מצרים. וזה נקרא 'בשנה השנית', כי העולם נקרא שנה כנזכר בספר יצירה, לומר שגם 'בשנה השנית', פי' בעולם עכשיו ג"כ יש יציאת מצרים, 'שנית', והיינו בשעה שעושה אדם תשובה כנ"ל.

מעכבת בו. והכא נמי כשבצרן נראו לקריאה, וכששיגרן נדחו. ויש לומר דאמר בירושלמי (ביכורים פ"א ה"ה) רבי אסי אמר ריש לקיש בשם רבי אושעיא, כשליקטן לשלחן ביד אחר, אבל אם לקטן להביאן, הוא לא ישלחם ביד אחר שכל הביכורים שנראו לקריאה אין ניתרין אלא בקריאה. ואמרינן התם מתניתין פליגא, הפריש ביכורים ומכר שדהו מביא ואינו קורא, קיימנהו כשנתן דעתו למכור משעה ראשונה. ולפ"ז אם הפריש ביכורים קודם החג על מנת להביאן אחר החג לא ירקבו, אלא אחר החג מביא ואינו קורא.

הולכין אחר כוונת הבעלים בשעת לקיטה

ונראה כוונתם, שהכל תלוי בכוונת הבעלים בשעת הלקיטה, שאם התכוין להביאם בעצמו, נתחייבו מיד בקריאה, ושוב אין אדם יכול להביאם אלא הבעלים. ואם נתכוין בשעת הלקיטה לשלחם ע"י שליח, מביא השליח ואינו קורא. וצ"ב למה קריאה זו תלוי במחשבתו של בעה"ב.

מצות ביכורים תלוי בשמחה

וי"ל הנה אמרו חז"ל (פסחים לו:): על זה הפסוק "ושמחת בכל הטוב", ופירש"י וז"ל: מכאן אמרו, אין קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה, היינו מעצרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא. מבואר שהתורה תלה קריאת מקרא ביכורים בשמחה, וכל שיש לו שמחה קורא, וכל שאין לו שמחה אינו קורא.

המביא בעצמו מראה שיש לו שמחה במצוה

והנה פשוט שכל שרוצה להביא הביכורים בעצמו, ולקיים המצוה בהידור בגופו דהא מצוה בו יותר מבשלוחו, מראה בזה שהוא שמח במצוה, וכיון שיש לו שמחה יתירה נתחייב בקריאה. אבל כל שלקטו על מנת לשלחו ע"י שליח, א"כ ודאי שלא נתרגש כל כך מהמצוה, והוא אינו בשמחה שלימה, אלא נראה עליו לעול ולמשא, ולכן אינו קורא כיון שאין כאן שמחה.

ברכת שהחיינו תלוי בשמחה

הנה אפשר לומר שזהו דומה לברכת שהחיינו, שקיי"ל בה שג"כ תלוי בשמחה. הנה נחלקו הנודע ביהודה בצ"ח (פסחים קכא:): והחתם סופר (שו"ת יו"ד סי' רח"צ) בפודה בנו ע"י שליח, אם השליח מברך שהחיינו. הנודע ביהודה סובר שאי אפשר לעשות שליח על ברכת שהחיינו. והטעם בזה נראה פשוט, כיון שברכת שהחיינו תלוי בשמחה ובהתרגשות הנפש, והשליח אינו מתרגש כל כך ואין לו שמחה, לכך אינו יכול לברך שהחיינו. ואפילו החתם סופר סובר ששליח יכול לברך שהחיינו, כתב: ומ"מ מהיות טוב, אם ימצא דבר חדש כגון פרי, יניח לפניו לאפוקי נפשיה.

אם אין לו שמחה אינו קורא

לפ"ז גם כאן, כיון שקריאת מקרא ביכורים תלוי בשמחה, וכל שאין לו שמחה אינו

קורא, וממילא השולח ע"י שליח פטור מקריאה. וכיון דבשעת הלקיטה היה כוונתו לשלוח ע"י שליח, נראה דאין לו שמחה ופטור אפילו אם יביא בעצמו אח"כ.
(חידושי משנה גיטין מז: ד"ה בתוס' ד"ה מביא)

בני ישראל צעקו על גלות השכינה

"ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולנו" (כו:ז). שצעקו בשביל גלות השכינה כביכול יתברך וכובוד שמים, ולכן "וישמע ה' את קולנו", וריחם ה' עלינו לשמוע אל הרנה ואל התפילה, וכמו שנאמר (ש"ה ש"ו:ג) "אני לדודי ודודי לי".

הקב"ה לא שמע לקול בני ישראל במעשה מרגלים

וכמו שפירש החתם סופר¹ זי"ע את הפסוק (דברים א:מה) "ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמע ה' בקולכם", שלא נשמע בקול תפילתכם לשם ה' שתתפללו עבור גלות השכינה, לכן "ולא האזין אליכם", לא הטה אוזן גם להתפלה בהנוגע לעצמכם.

כשהצעקה הוא בעבור כבוד השכינה הקב"ה שומע גם במה שנוגע לעצמם

אבל ישראל במצרים שצעקו בשביל גלות השכינה, לכן שמע לקולם בהנוגע לעצמן. ואמר "ונצעק אל ה'", כמו שנאמר (שמות ב:כג) "ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה", שאף אם צעקו מן העבודה, זה חשוב ג"כ כמו בשביל הקב"ה, ד'בצרתם לו צר', וכשישראל שרויין בצער השכינה הקדושה גם כן מצטער, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין מג.) בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, 'קלני מראשי קלני מזרועי'. וזהו שנאמר 'ותעל שועתם אל האלקים', שהצעקה היא בשביל הקב"ה, הגם שהוא מן העבודה ד'בצרתם לו צר'.

האדם שגורם ליענש בשביל העבירה, זה בעצמו עבירה

וכמו שביארתי הפסוק (ישעי א:ה) "על מה תוכו עוד תוסיפו סרה", שאם האדם חוטא וגורם שיענש, אשר מזה יש צער להקב"ה, א"כ בזה עצמו מוסיף חטא על פשע. וזהו שנאמר 'על מה תוכו', על מה שאתם מוכים ולוקים, 'עוד תוסיפו סרה', אתם מוסיפים עוד על החטא, ותעשו בהעונש גופא עוד עבירה נגדו יתברך. (עריב פסחים ד"ה ונצעק)

התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו

או יאמר דהנה אמרו חז"ל (ברכות י:) כל התולה בזכות עצמו, תולין לו בזכות אחרים, וכשתולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו. משה תלה בזכות אחרים, שנאמר (שמות לב:יג) "זכור לאברהם ליצחק וגו'". וזהו שנאמר "ונצעק אל ה' אלקי אבותינו", ותלינו בזכות אבותינו, לכן "וישמע ה' את קולנו", תלה בזכות עצמינו. (שם ד"ה א"י)

¹ מובא בילקוט דוד (מהגאון רבי דוד טעביל יפה מגיד מישרים בעיר קראקא, מאמר ג' ד"ה שעות עניים), ששמע פירוש זה מהגה"ק רבי שמעון סופר ששמע זה מאביו הקדוש החת"ס, ונדפס בחתם סופר.

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תבוא תשפ"ה

תחל שנה וברכותיה

ליל ששי - שיעור חורש"י

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

והנה הרמב"ן זי"ע עומד על הכתוב 'ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת', ומבאר מהו ענין הקמה זו. ורש"י כתב 'כאן כלל את כל התורה כולה וקבלוה עליהם באלה ובשבועה', היינו שבני ישראל קיבלו על עצמם את כל התורה כולה, ונכנסו בברית ובשבועה לקיים ולשמור את כל הכתוב בה.

והרמב"ן מבאר, כי ענין הקבלה הוא שיודה במצות בלבד, ויהיו בעיניו אמת, ויאמין שהעושה אותן יקבל שכר טוב ומי שעובר עליהן יענש. ואם הוא כופר בזה, הרי הוא בכלל ה'ארור' שנאמר כאן. אבל מי שעובר עבירה מחמת תאוותו ח"ו אינו בכלל זה, כי לא נאמר 'אשר לא יעשה את דברי התורה', אלא 'אשר לא יקים את דברי התורה', והוא כענין שנאמר 'קימו וקבלו עליהם ועל זרעם' (עי' אסתר ט:כו).

ומביא הרמב"ן מדברי הירושלמי (סוטה פ"ז ה"ד), שהקשו על הכתוב 'ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת', וכי התורה נופלת היא שצריכים להקימה. ואמר רבי שמעון בן חלפתא, שהכוונה היא למי שאינו מגביה ומחזיק את התורה. ועוד הביא בשם רבי אסי בשם רבי תנחום ברבי חיאי, שאפילו למד ולימד,

"ויצו משה את העם ביום ההוא לאמר. אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי" (דברים כז:יא-יג).

והנה מבואר כאן ענין מעמד כלל ישראל, אשר חציו עמדו מצד אחד וחציו מן הצד האחר, והתורה מפרטת מי הם השבטים העומדים על הברכה ומי הם העומדים על הקללה. וכנגד כל 'ארור' שנאמר שם נאמר גם 'ברוך' לעומתו (משנה סוטה פ"ז מ"ה). אלא שהתורה כתבה בפירוש את הארורים ולא את הברכות, אף שהברכות נאמרו באותו אופן ממש. ובסיום הדברים נאמר 'ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם, ואמר כל העם אמין' (כז:כו).

ולאחר מכן נאמר 'והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום, ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ. ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלקיך. ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה' (כח:א-ג), וכפי שממשיך הכתוב לפרט את כל הברכות.

שמך ולומדי תורתך לשמה, הרי הוא מבקש מהש"ת שיזכה הוא ובניו לתורה. ולכך, כיון שלא בירכו בתורה תחילה, לא זכו שיהיו בניהם תלמידי חכמים. והביאו הב"י (או"ח סי' מ"ז).

והיה כ"ק מרן אאדמו"ר זצוק"ל רגיל לומר על הכתוב 'מלאתך ודמעך לא תאחר, בכור בניך תתן לי' (שמות כב:כח). פעם אחת שאל אדם אימתי הוא הזמן שצריכים להתחיל לבקש על בנים טובים, והשיב כי על בנים טובים צריכים להתחיל לבקש עוד קודם שנולדו. וזהו 'מלאתך ודמעך לא תאחר'. 'מלאתך', בעת שממתינים להולדת הולד, כבר אז 'ודמעך', צריך האדם לשפוך דמעות בתפילה, 'לא תאחר', שלא יאחר את התפילה לזמן מאוחר. ואז 'בכור בניך תתן לי', שיזכה לבנים טובים הנתונים להש"ת. כי על בנים טובים צריכים להתפלל תמיד, וכשאומרים 'ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך', צריכים לומר זאת בכוונה ובתחנונים.

והנודע ביהודה מבאר את ענין ברכת התורה. דאיתא בגמרא (ע"ז יט.) אמר רבא, בתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו של האדם, שנאמר 'בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה' (תהלים א:ב). ומבאר זאת עפ"מ דאיתא בגמרא (ברכות לה.), שמצד אחד נאמר 'לה' הארץ ומלואה' (תהלים כד:א), ומאידך נאמר 'והארץ נתן לבני אדם' (שם קטו:טז). וביארו חז"ל, כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה. קודם שהאדם מברך הרי הדבר שייך להש"ת, ולאחר הברכה נותנו הש"ת לאדם.

ומבאר הנודע ביהודה, שכן הוא גם בדברי

שמר ועשה, והיה זהיר בכל דרכיו, אולם היה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק, הרי הוא בכלל 'ארור'.

והוא דבר נורא. אפילו אדם שמצד עצמו למד ולימד, שמר ועשה, אם יש בידו כח להחזיק את התורה, למנוע ביטול תורה ולהעמיד את התורה במקומו, ואינו עושה כן, חסרה אצלו בחינת 'אשר יקים את דברי התורה הזאת'. כי אין די במה שהאדם עצמו לומד ושומר ועושה, אלא מוטל עליו להעמיד את התורה ולהחזיקה כפי הכח והיכולת שניתנו בידו.

ומביא הרמב"ן עוד, שהכתוב רומז גם לענין הגבהת ס"ת, שמגביהים את הספר ומראים את הכתב לכל העם העומדים סביבו. והכל נכלל בענין אחד. אין די ללמוד את התורה ולעשותה, אלא צריך גם להקימה, להגביהה ולהחזיקה, שתהא התורה קיימת ועומדת בכלל ישראל.

קנין התורה וקיומה

הגה"ק בעל נודע ביהודה זי"ע, בספרו צ"ח (ברכות סד.), מביא שבעל הלכות גדולות פתח את ספרו בברכת התורה 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה'. ומביא את דברי התו"ט בענין זה, שהוא עפ"מ שאמרו חז"ל (נדרים פא.), מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהם, ואמר רב 'שלא ברכו בתורה תחילה'.

ובאמת צריך להבין מהו הטעם בזה, שמפני שלא בירכו בתורה תחילה אין התורה מתקיימת בבניהם. ובדברי המפרש במסכת נדרים מבואר גודל ענין התפילה והבקשה על הבנים, שכאשר האדם מבקש 'ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי

עיניו מראות'. ואף אם ידברו עמו על יראת שמים פעמים רבות, העוונות מונעים ממנו להרגיש את הדברים באמת, כי אור נשמתו אינו יכול להתגלות כראוי.

ועל זה אנו אומרים 'כי עמך הסליחה למען תורא'. אנו מבקשים מהש"ת שימחל לנו על עוונותינו ויטהר אותנו מהם, כי כאשר יוסר המסך המחשיך את הנשמה, ממילא נוכל לבוא ליראת שמים. 'כי עמך הסליחה', שתמחול לנו ותטהר אותנו, 'למען תורא', כדי שנוכל לירא מפניך באמת.

ועוד אמר הרה"ק רבי מאיר מאפטא זי"ע, שצריך האדם להיזהר מאוד שלא לדבר רע על שום בר ישראל. שהרי איתא בגמרא (ברכות ו.) שהקב"ה מניח תפילין, ושאלו חז"ל מה כתיב בתפילין דמארי עלמא, ואמרו שכתוב בהן 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'. נמצא, שכאשר אדם עומד ומדבר בגנותו של יהודי, הרי הוא פוגע כביכול בשבחם של ישראל הכתוב בתפילין של הקב"ה, וכאילו אומר שתפילין דמארי עלמא פסולין.

ועל הכתוב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', שאמרו חז"ל שאלו תפילין שבראש, מבאר האור לשמים, שכאשר בחינת התפילין של הקב"ה היא בשלימות, כאשר מתקיים בשלימות 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ' (ש"ב זכג), אזי זוכה גם האדם לבחינת 'יראו ממך', ליראת שמים. כי מדת יראת שמים באה לאדם כפי שיעור טהרתו ונקיונו, וככל שהוא נקי וטהור יותר, כך מאירה בו נשמתו יותר והוא יכול להגיע ליראה אמיתית.

אולם יש בזה ענין נוסף. אדם יכול

תורה. קודם שמברך האדם על התורה הרי היא 'תורת ה', ולאחר שמברך עליה ולומדה זוכה שתיעשה התורה שלו, בבחינת 'ובתורתו יהגה'. וכיון שהתורה נעשית קנינו, יש בידו להורישה גם לבניו אחריו. אבל אם התורה אינה נעשית קנינו, אין בידו להנחילה לדורות הבאים.

וזהו עומק הענין של 'שלא ברכו בתורה תחילה'. הברכה היא הנותנת לאדם את התורה במתנה מאת הש"ת, ועל ידה נעשית התורה קנינו שלו. וכאשר התורה נעשית קנינו של האדם, הרי היא אינה נשארת אצלו בלבד, אלא יש לה קיום והמשך גם בבניו ובדורות הבאים אחריו.

וזה עצמו הוא ענין 'אשר יקים את דברי התורה הזאת'. אין די בכך שהאדם למד תורה בשעה פלונית, אלא צריכים שהתורה תהיה קיימת אצלו, שתשתמר בידו ותיעשה חלק מעצם מציאותו, עד שתהא לה קיום והמשך גם לאחריו. זוהי בחינת הקמת התורה, שהתורה אינה עוברת אצל האדם בלבד, אלא נעשית קנינו ונשארת קיימת לדורות.

כי עמך הסליחה למען תורא

כתוב בפרשתנו 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך' (דברים כח:). וראיתי בספר אור לשמים (פ' כי תבוא ד"ה וראו), מהרה"ק רבי מאיר מאפטא זי"ע, שמביא בשם רבו הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, ומפרש בזה את הכתוב 'כי עמך הסליחה למען תורא' (תהלים קלד:).

וביאר, שלפעמים אין האדם זוכה ליראת שמים מפני שהנשמה שלו מכוסה בעוונות. העוונות נעשים כמסך המחשיך ומכסה את עיני האדם, בבחינת 'טחו

אלא תהיה כל עשייתה לעשות נחת רוח לפניו יתברך שמו. ובלא"ה, כשיש היפך כוונה, לא יהא נחשב למצוה, ועי"ז אין לחיצונים במה להיאחז ולחטוף.

וכן ידועים דברי חובת הלבבות (שער הכניעה פרק ז'), שמי שמדבר לשון הרע על חברו עלול לאבד מזכויותיו, והן עוברות אל מי שדיבר עליו, ולעומת זה הוא מקבל מעוונות חברו.

והחפץ חיים זי"ע מביא בשמירת הלשון (ח"ב פרק ח') דבר נורא, בהקדם הנאמר בקיצור של"ה שיש לאומר קודם סיום תפילת שמונה עשרה פסוק הרומז לשמו של האדם, כדי שיזכור את שמו ליום הדין. ולכאורה אין לך אדם שאם ישאלוהו לשמו לא יזכור את שמו.

אלא שאדם המבזה את חברו או מדבר לשון הרע על חברו נוטל עליו מעוונותיו, והרי אותו חברו מעולם לא עשה תשובה על אותם עוונות עבורו. וכשהוא עולה לעולם העליון ומתחילים לדון אותו על מעשים שלא עשה בעצמו, הוא עומד

לעשות מצוות רבות לאין שיעור, ללמוד ולהתפלל ולתת צדקה ולעשות מעשים טובים, ועכ"ז צריך הוא להיזהר שהמצוות הללו אכן יישארו בידו.

ידוע מה שמובא בבאר היטב, שכאשר יש לאדם עבירות, יש כח לחיצונים לינוק מן המצוות שעשה. וכן מבואר בערבי נחל, שאין הכוונה שנשאר ממש בלי כלום, אלא שכח המצוה נחלש ומתמעט, ואין בה אותו כח ואותה הארה שהיו יכולים להיות בה אילו היה האדם שומר את עצמו מן החטא.^{*}

וצריך האדם להיזהר שלא יאבד את אשר רכש. וראיתי בספה"ק שהביא בשם האר"י הקדוש, שאדם יכול לכוון קודם עשיית המצוה שכל עשייתו תהיה רק לעשות נחת רוח לבורא יתברך, ושלא תהיה לחיצונים שום אחיזה בה, ובלא"ה לא יהא נחשב למצוה. ובאור לישרים להגה"ק רבי זרח איידליץ זי"ע האריך בענין אמירת 'לשם יחוד' קודם המצוה, שאחד מעניניה הוא לייחד את המצוה לגמרי להשי"ת, שלא יהיה לזר חלק בה,

^{*} וראיתי פעם בספר ילקוט הגרשוני, שהביא מדברי הגמרא (חגיגה טו.), 'כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם. וזה צדיק, נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן. נתחייב רשע, נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנם'. והוא דבר פלא.

ויש לומר, שהרי רואים לפעמים אדם שאינו במדרגה גדולה כל כך, ובמשך חייו נכשל בעבירות ולא הרבה במצוות, ואעפ"כ זכה לבנות בנין גדול לישיבה או להעמיד מקום תורה לאלפי תלמידים, ולאחר הסתלקותו עומדת לו זכות עצומה של החזקת התורה. ולכאורה הרי כתיב (דברים י"ז) 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד', וכיצד זוכה אדם ע"י ממון שנתן לחלק גדול כל כך בעולם הבא. אלא שהשי"ת מסבב את עולמו בחשבון עמוק. יתכן שמזכים אותו להעמיד מקום תורה כדי שיהיה לו חלק גדול בגן עדן, וכאשר הצדיק הזוכה גם בחלקו עולה לעולם העליון, ניתוסף לו על ידו חלק גדול.

ועוד יש לפרש ע"פ הגמרא (הוריות י'), על הכתוב "יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים" (קהל ח"ד). אמר רבא: 'אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה'. ופירש"י, שזוכים גם לטובת עולם הזה וגם לעולם הבא. והגמרא מביאה שרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נתעשרו מעט, וקרא עליהם רבא מקרא זה. ויש לומר, שהצדיק זוכה יש לו ב' חלקים הטובה המגיע לו בעולם הזה, וגם חלק טוב בגן עדן.

שמירת המצוות וכח התשובה

ואיתא מהאר"י הקדוש שיש בחיצונים כח הנקרא 'תולע', והוא מבקש לינוק ולכלות את זכויותיהם של ישראל בכל יום ויום, וכנגד אותו כח נתן לנו הקב"ה את 'עולת תמיד' שמקריבין בכל יום, ותיבת 'עולת' היא אותיות 'תולע'.

בכל יום היו מקריבים בבית המקדש עולת תמיד של שחר ועולת תמיד של בין הערבים. כח העולה היה שומר על האדם ומכפר עליו, שלא תאבד ממנו עבודתו ושלא תהיה אחיזה לחיצונים במצוותיו.

וזהו דבר גדול לקראת ראש השנה. האדם בא ליום הדין לאחר שנה שלימה שבה למד, התפלל וקיים מצוות רבות, והוא צריך שכל אותן המצוות יעמדו לזכותו בשלימות.

בזמן שבית המקדש היה קיים היה תמיד של שחר מכפר ותמיד של בין הערבים מכפר, עד שאמרו חז"ל (במד"ר כ"א כ"א) שלא לן אדם בירושלים ובידו עוון. ואף בזמן הזה, כשאין לנו קרבנות, הרי אמרו חז"ל (מנחות קי.) שכל העוסק בתורת קרבן כאילו הקריבו.

אבל העצה הגדולה ביותר היא כח התשובה. כאשר האדם עושה תשובה באמת, מתחרט על העבר ומקבל על עצמו להבא, השי"ת מסייע בידו ומטהר אותו מפגמיו, וע"י התשובה חוזרות המצוות להיות בשלימותן.

[וכ"ה ברמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ז): 'כמה מעולה מעלת התשובה. אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל, שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, צועק ואינו נענה, שנאמר כי

ותמה מה ענינם אליו. נמצא שנתערבו בו כביכול עניניו של אדם אחר, עד שאינו יודע עוד מה שייך לו ומה שייך לחבירו, ומענישים אותו על עוונותיו של חבירו.

וידוע המעשה שהיה אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע, שהיה דרכו בקודש לומר מילי בדדיחותא, אולם באמת היו דבריו מלאים ענינים העומדים ברומו של עולם. וכשהיה שם חתנו הרה"ק רבי אשר"ל מראפשיץ זי"ע, ולא צחק מדברי חותנו, אמר לעומדים שם, מה אתם מבינים בבדיחותא של השווער, אין אלו דברי צחות בעלמא, אלא דברים העומדים ברומו של עולם.

ובעת הלוויית הרה"ק מראפשיץ, בעמדו על פני השדה, ראו את רבי אשר"ל כשהוא צוחק. תמהו העומדים שם, וכי עתה היא העת לשחוק. והשיב להם שצדיק, כדרכו בעוה"ז כן דרכו למעלה, וכאשר עלה לעולם העליון שאל אותו המלאך 'מה שמך', ענה לו בשם של אדם אחר. וכשאמר לו המלאך 'והלוא שמך נפתלי צבי', השיב לו, אם יודע אתה את שמי, מפני מה שאלתני.

ועומק הענין י"ל, שהיו אנשים שדיברו עליו לשון הרע, וממילא היו בידו זכויות השייכות להם. ולכן היה יכול לומר בדרך צחות ששמו גם כשמותיהם, שהרי חלק מזכויותיהם נמצא בידו.

וזה דבר נורא למתבונן. אדם יכול לעמוד שנים רבות על תורה, תפילה ומצוות, ובבואו לעולם העליון יראה שדברים שעמל עליהם נמצאים ביד אחרים. אף שהשקיע בהם עמל ויגיעה, אין הם עומדים עוד לזכותו בשלימות. וזהו דבר נורא עד מאוד.

אלול, כי תיבות 'כל טוב' עולות בגימטריא 'אלול'. בחודש אלול עושה האדם תשובה על מה שעבר עליו במשך השנה, ועל ידי התשובה הוא מסיר את העוונות המפריעים, וממילא נשאר עם התורה והמצוות שעשה, ואין לאחרים שליטה עליהם.

וזהו 'ושמחת בכל הטוב'. בחינת 'כל טוב', שהוא חודש אלול, מביאה אותו לשמוח בתורה הנשארת אצלו. הוא עוזב את הבלי העולם, מאיר עליו אור התשובה, וכל הטוב שעשה במשך השנה נשאר בידו.

בני אדם סבורים לפעמים שעיקר התשובה הוא גלגולי שלג, תעניות ושאר מיני סיגופים. אולם באמת עיקר התשובה הוא שיעזוב החוטא את חטאו, יתחרט על העבר ויקבל על עצמו להבא. הסיגופים והתיקונים הם ענינים גדולים בפני עצמם, וצריכים לדעת כיצד ומתי להשתמש בהם, אבל יסוד התשובה הוא פשוט לשוב אל השי"ת.²

וראיתי בשם משמואל (פ' ויחי תרפ"א) שהביא בשם הרה"ק הרבי מקוצק זי"ע, שההלוך בדרך התורה הוא הגודל שבסיגופים לגוף, דהיינו להשתעבד לתורה ולצמצם כל מעשיו ותהלוכותיו שיהיו על פי דרכי התורה, וזה מועיל יותר מסיגופי הגוף.

כי לכל אדם יש רצונות עצמיים רבים. הוא רוצה כך ונמשך לדבר אחר, וכאשר הוא מבטל את רצונו ועושה בפשטות את

תרבו תפלה וגו', ועושה מצות וטורפין אותן בפניו, שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכם ויסגר דלתים וגו'. והיום הוא מודבק בשכינה, שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", צועק ונענה מיד, שנאמר "והיה טרם יקראו ואני אענה", ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, שנאמר "כי כבר רצה האלקים את מעשיך". ולא עוד אלא שמתאווים להם, שנאמר "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות", עכ"ל.]

ומעתה יובן ביתר 'כי עמך הסליחה למען תורא'. כל זמן שהעוונות מחשיכים את הנשמה ופוגמים בכח המצוות, אין האדם יכול להגיע ליראת שמים בשלימות. אבל כאשר השי"ת סולח לו ומטהר אותו, חוזרות המצוות להאיר בו, וממילא הוא יכול להגיע ליראה אמיתית.

וזהו שוב ענין 'ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת'. לא די לעשות מצוה פעם אחת. צריכים שיהיה למצוה קיום, שהיא תישאר ביד האדם. צריכים להחזיק בתורה, להחזיק במצוות ולשמור עליהן, שלא יאבד האדם את מה שהשיג.

וזהו גם ענין הכתוב בפרשתנו (דברים כו:יא) 'ושמחת בכל הטוב', ואמרו על זה חז"ל (תנחומא ראה י"א) 'אין טוב אלא תורה'. השמחה הגדולה של האדם היא כשהוא זוכה שהתורה שלמד אכן נשארת אצלו, והיא בבחינת קנין וקיום.

ואפשר לומר שזה מרמז על ימי חודש

² [כן מבואר ברמב"ם (הלכות תשובה ב:ב): 'ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו וכו' ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד'. ובספר התניא (אגרת התשובה פ"א) נאמר: 'מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד, ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית'.]

רוצה לעבוד את קונו. אדם המקיים מצוה רק כדי שלא ייענש או כדי לקבל שכר, הרי סוף סוף הוא עובד גם עבור טובת עצמו, כדרך פועל העובד כדי לקבל את שכרו. כדברי המשנה (אבות פ"א מ"ג) 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס'.

וכך מבואר בדברי הרמב"ן (ויקרא יח:ד), שיש כמה מדרגות בעובדי ה'. יש העושה המצוות שלא לשמן ועל מנת לקבל פרס בעולם הזה, ושכרו ימים רבים, עושר וכבוד, כענין שנאמר 'בשמאלה עושר וכבוד' (משלי ג:טז), ופירשו חז"ל 'למשמאלים בה עושר וכבוד' (שבת סג.). למעלה מזה העובד מיראה, כדי לזכות לחיי העולם הבא ולהינצל ממשפטי הרשעים. זהו עובד על מנת לקבל שכר רוחני, ואף זו מדרגה, ונפשו בטוב תלין.

למעלה מהם העוסקים במצוות מאהבה כדין וכראוי, וזוכים לחיים טובים בעולם הזה, כענין ברכות התורה בפרשת בחקותי, וגם שכרם שלם לעולם הבא. והמדרגה העליונה היא מדרגת קדושי עליון, העוזבים עניי העולם הזה וכל מחשבתם ודביקותם בבוראם בלבד, כאלהו וחנוך, ועליהם כתב הרמב"ן שיחיו לעד בגופם ובנפשם.

וכעין יסוד זה מצינו בדברי השל"ה (מס' פסחים, מצה עשירה), שרמז בד' שומרים לד' מדרגות בעבודת המקום, שעליה נאמר 'לעבדה ולשמרה' (בראשית ב:טו), כנגד הד' שומרים. המדרגה התחתונה היא בחינת 'שואל', שכל הנאה שלו, והוא מי שחי בלא אמונה אמיתית בגמול ועונש, ונוטל מן העולם ואינו נותן. וכיון שכל הנאה שלו, שהוא מתכוין רק ליטול, הרי

מה שהתורה דורשת ממנו, זה עצמו סיגוף עצום. אין צריך תמיד לחפש דברים רחוקים, אלא לקיים את התורה בפשטות ולבטל את רצונו מפני רצון השי"ת.

תכלה שנה וקללותיה

והנה בשבוע זה עסקנו בפרשת התוכחה, ועל זמן זה אמרו (בפיט אחות קטנה) 'תכלה שנה וקללותיה', תחל שנה וברכותיה'. ועבר עלינו שבוע קשה בכלל ובפרט, ואין רצוני לחזור ולפרט את כל הענינים והמאורעות שהיו.

אולם יש להתבונן בנקודה אחת. נאמר 'ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת', ומדברי הירושלמי שהביא הרמב"ן למדנו, שאפילו למד ולימד ושמר ועשה, אם היה בידו להחזיק ולא החזיק, הרי הוא בכלל 'ארור' רחמנא ליצ'לן.

ואפשר לומר בזה עוד נקודה. איתא בזוהר הקדוש (בראשית יא:) שאין שלימות העבודה כשהאדם עובד את הבורא יתברך רק מחמת פחד העונש. אמנם תחילת העבודה היא יראת העונש, ואין האדם יכול לדלג לגמרי על מדרגה זו. עליו לדעת שיש דין ויש דיין, ולחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. בלא זה אין עבודתו מתחילה כלל.

לפעמים שומע האדם מאורעות קשים וצרות נוראות שאירעו בעולם, ונופל עליו פחד ומתעורר לתשובה. הוא אומר בלבו שאינו רוצה לחטוא כדי שלא יגיעו אליו יסורים ועונשים ח"ו. ודאי שגם זו התעוררות, אבל אין זו תכלית העבודה.

התכלית היא שהאדם יעבוד את השי"ת בבחינת יראת הרוממות, מפני שהוא

אין הכוונה שאני צריך שיבוא יום רעה כדי לעורר אותי. אדרבה, אני מבקש שאעורר את עצמי לעבודת ה' בעוד הכל טוב. איני צריך יסורים ומכות כדי להביאני לישוב לפני הגמרא. אני רוצה לקום מעצמי וללמוד.

וזהו בחינת מה שאמר דוד המלך (תהלים נז:ט, קח:ג) 'אעירה שחרי'. ודרשו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א), אני מעורר את השחר ואין השחר מעורר אותי. האדם צריך להקדים ולעורר את עצמו לפני שיהיה צורך שיעוררוהו מן השמים. יקום קודם שיצטרכו להקיצו, ויעורר את עצמו לתורה ולתפילה ולעבודת ה' בעוד הכל טוב עמו. וזהו הדרך השלימה בעבודת השי"ת.

ועל פי זה יש להבין גם את ענין פרשת התוכחה. דאיתא בזוהר חדש (פ' כי תבוא), והאריכו בזה בספרי חסידות שבפנימיות התוכחה גנוזות ברכות גדולות, ובשורשן כל הדברים הם ברכות.

ומסופר על הרה"ק הבעל התניא זי"ע שהיה רגיל לקרות בעצמו את פרשת התוכחה. הקריאה אצלו היתה מתוך עבודה ודביקות נוראה, ובפנימיות הדברים היה שומע ורואה את הברכות הגנוזות בתוך הפסוקים.

ופעם אחת לא היה ביכולתו לקרות את התוכחה כדרכו, וקרא אותה אדם אחר. וכאשר שמע את הדברים בקריאה פשוטה לא היה יכול לסבול את הדברים. כי כאשר הוא עצמו היה קורא, היה שומע בתוך הכל את מתיקות הבורא ואת הברכות הגנוזות בפנימיות הדברים.

ונהגו שהתוכחה נקראת בקול נמוך, והטעם בזה י"ל מפני שבפנימיותה גנוזים

הוא חייב אף באונסין. למעלה ממנו בחינת 'שומר שכר', העובד על מנת לקבל פרס בעולם הזה. ואף שכבר עומד הוא בעבודת ה', עדיין שייכים בו גניבה ואבידה, היינו שמראה עצמו כלפי חוץ כעובד לשם שמים אף שאין לבו שלם בכך, וכן שמאבד זמנו וכחותיו.

למעלה מזו בחינת 'נושא שכר', העובד את ה' באמת, אלא שעדיין יש לו נגיעה דקה של בקשה ורצון, כעין האומר 'סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני' (פסחים ח.). אם גמר בלבו שגם אם לא ייעשה רצונו לא יזוז מעבודת קונו, הרי הוא קרוב למדרגת שומר חנם, ואם לאו, דינו כשומר שכר.

והמעלה העליונה היא בחינת 'שומר חנם', העובד שלא על מנת לקבל פרס כלל, אלא רק למען שמו יתברך. לא עולם הזה הוא מבקש, ולא אפילו טובת עצמו בעוה"ב, אלא לעשות רצון קונו באהבה. ושומר חנם פטור מהכל, ורק כשפושע בידים, רצה לומר, כי אין אדם צדיק בארץ וגו' (קהלת ז:כ), והשי"ת מוחל לו.

לעבוד את השי"ת מתוך ברכה

וזהו שאמר דוד המלך (תהלים כז:ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו'. שאיפתי אינה לדבר אחר. כל מה שאני מבקש הוא 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי'. רצוני לעבוד את השי"ת תמיד, ללמוד את תורתו ולהיות דבוק בו. 'לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו', אין לי שום מטרה אחרת, אלא עצם הזכיה להיות בבית ה' ולעבוד את השי"ת.

וזה שאמר אחר כך 'כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו' (תהלים כז:ה).

השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלויין ועומדין.

הצדיק הוא בבחינת 'לאלתר לחיים'. אין צריכים לעורר אותו על ידי דברים אחרים. נותנים לו חיים, והוא משתמש בחיים כדי ללמוד ולעבוד את השי"ת. נתנו לו בית המדרש והוא בא מעצמו. נתנו לו גמרא והוא פותח אותה מעצמו. החיים עצמם מקרבים אותו להשי"ת.

אבל יש אדם שאינו מתעורר אלא כאשר הוא רואה צרה ח"ו. רק כאשר הוא שומע מה שנעשה בעולם נופל עליו פחד והוא מתחיל לחשוב על תכליתו. ויש בינוני שפעמים הוא מתעורר מעצמו ופעמים צריכים לעורר אותו מבחוץ.

ובקשתינו להיכלל בספרן של צדיקים גמורים. שנזכה שהחיים עצמם יעוררו אותנו, הברכה עצמה תקרב אותנו להשי"ת, והטוב שהקב"ה משפיע עלינו יביא אותנו לעבדו יותר. כי הם חיינו ואורך ימינו.

שלא נצטרך להתעורר ע"י צער ח"ו, אלא אדרבה ע"י ספר החיים, ע"י ברכה ושלוש, פרנסה טובה, גזירות טובות, ישועות ונחמות, נבוא יותר ויותר לדביקות בהשי"ת.

יהי רצון שהקב"ה ירחם עלינו וישפיע עלינו רחמים וחסדים, ויכתוב ויחתום כל אחד ואחד מישראל לכתובה וחתומה טובה, בספרן של צדיקים גמורים.

בספר החיים, ברכה ושלוש, ופרנסה טובה, וגזירות טובות, ישועות ונחמות,

סודות וברכות שאינם מתגלים בקול. וזה"פ דאמרינן בזמירת האר"י הקדוש לסעודת שבת י"שדר לן שופריה ונחזי ביקריה, ויחזי לן סתריה דאתאמר בלחישא. 'ויחזי לן סתריה', שיהיו נגלות הברכות שהן הסודות שבתוך התוכחה, ד'אתאמר בלחישא'.

אנו מבקשים שלא נצטרך לברכות נסתרות. אנו מבקשים ברכה הנגלית והנראית, טוב הנראה לעינים, ולא שיהיה צורך לפרש לנו כיצד דבר הנראה כקללה הוא באמת ברכה בפנימיות.

כי אדם שצריכים לעורר אותו לעבודת ה' עלול לפעמים לקבל את ההתעוררות בדרך קשה. אבל אנו אומרים 'ורצוננו לעשות רצונך'. אין אנו רוצים שיצטרכו להכות אותנו כדי שנתעורר. אנו רוצים לעשות את רצון השי"ת מעצמנו.

וזהו עומק 'ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת'. אפילו אם 'למד ולימד ושמר ועשה', אם האדם אינו מחזיק את עצמו, וצריכים בכל פעם התעוררות מבחוץ כדי שיעמוד ויעשה, חסרה אצלו בחינת 'יקים'. אבל מי שמחזיק את עצמו, מזרז את עצמו אל התורה ומחזק גם אחרים, הרי הוא בכלל 'ברוך'.

זו היא הברכה שאנו מבקשים. שהשי"ת ישפיע עלינו כל טוב, ומתוך הטוב עצמו נעבוד אותו. שלא נצטרך לצרות כדי לזכור את השי"ת, אלא הברכה, החיים, הבריאות וההצלחה הם שיעוררו אותנו להתקרב אליו יותר.

בספרן של צדיקים גמורים

ובזה אפשר להבין גם מה שאמרו בגמרא (ר"ה טז:) 'שלשה ספרים נפתחין בראש

ונזכה במהרה ליום הגדול שעליו נאמר (מלאכי ג:כד) 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', ולגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום, ברחמים ובחסדים. ונזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה,

ליל ש"ק - חת"ק

ורגם איקונין של מלך או כיוצא בזה, ומיד עשה המלך אותו לראש והעלהו ממדרגה למדרגה עד שנעשה משנה למלך. וכל מה שהטיב המלך עמו יותר והביאו ליותר מדרגה, וראה יותר כבוד המלך ומשרתיו והנהגותיו, היה יותר צער לזה שהיה בן כפר בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר.

והמלך עשה ככוונה מכוונת, שאם היה ממיתו, היה צער לפי שעה ותו לא. משא"כ בדרך הנ"ל, מצטער כל ימיו, ומוסיף תמיד כשעלה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו איך מלאו לבו למרוד עיני כבודו.

וזה שנאמר "אֵל נקמות ה'", רצה לומר שנקמות השי"ת הוא ע"י מדת הרחמים אֵל, שלא כמלך בשר ודם. והוא כי "אֵל נקמות הופיע", רצה לומר שהנקמה הוא במה שהופיע לו מגדלותיו, ובראותו גדולת המלך ובזכרו שמרד נגד מלך זה, אין לך צער גדול מזה, ודפח"ח. הכ"נ טמון כאן ברכה, והכל רחום.

נוע"א ב' צדיקים - חלמיש, למעינו מים

בספה"ק נועם אלימלך (ליקוטי שושנה) עה"פ "ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים" (תהלים קיד:ח). נראה, כי יש שני צדיקים, * הצדיק האחד יש שממתיק דינים בעבודתו הקדושה, שמהפך מדת הדין למדת הרחמים. * ועוד יש צדיק שאינו

"ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה: ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך: לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני ה' אלקיכם" (כט:ג-ה).

בחז"ל מובא שהתוכחה מביאה ברכה וטובה. וכך אמרו (תמיד כח.): כל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם.

ואיתא בס' דרשות מהר"י שטייף זצ"ל, רמז לזה בשמות שני הפרשות שבספר דברים, הראשונה והאחרונה, שהפרשה הראשונה מתחלת ב"אלה הדברים אשר דבר משה" (דברים א:א), ודברים אלו היו דברי תוכחה כמו שפירש שם רש"י. והפרשה האחרונה מתחלת ב"וזאת הברכה" (לג:א). והרמז בזה ש'אלה הדברים', דהיינו התוכחות 'וזאת הברכה' המה ברכות, והיינו כנ"ל שע"י התוכחה טובה וברכה באין לעולם.

גם ענין של ברכת התוכחה כי הכל ברכות. וצ"ב, א"כ מה זה תוכחה. ויש להמתיק בהקדם דברי התולדות יעקב יוסף (פ' בא) שמעתי ממורי פירוש הפסוק "אֵל נקמות ה' אֵל נקמות הופיע" (תהלים צד:א), על פי משל לאיש כפר אחד שמרד במלך, שהכה

וכל המצוות, יהי' שכרכם כי ואז "תשכילו", כלומר תתבוננו ית כל מה דמתעבדין, כלומר תזכו שאחרים יעשו לכם מלאכתכם וכתרגום ירושלמי.

קדושת לוי: והיית לראש ולא לזנב

דברי הקדושת לוי עה"פ "ונתנך ה' לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה" (כח:יג). לכאורה תיבות 'ולא לזנב', וכן תיבות 'ולא תהיה למטה' הם מיותרים.

והנראה, דהנה יש שלשה עולמות: עולם המחשבה, ועולם הדיבור, ועולם המעשה. וכולם הקב"ה מחיה אותם (נחמי' ט:ו). והנה ראש עולם המעשה הוא שוה עם סוף עולם הדיבור, וראש עולם הדיבור הוא שוה עם סוף עולם המחשבה, וראש עולם המחשבה הוא למעלה הימנו.

וזהו הרמז 'ונתנך ה' לראש וגו' והיית רק למעלה', כלומר שאתה תהיה דבוק בראש עולם המחשבה שאין למעלה הימנו. וזהו הרמז בפסוק הנ"ל 'ולא לזנב', כי כשאדם דבוק בראש עולם הדיבור, אזי הוא דבוק בסוף עולם המחשבה, וכן כשהוא דבוק בראש עולם המעשה, אז הוא בסוף עולם הדיבור. אבל כשאדם דבוק בראש עולם המחשבה, אז אין שם סוף כלל. עכ"ל.

וזה ב' צדיקים הנ"ל, העיקר להיות למעלה - כשאדם דבוק בראש עולם המחשבה אז אין שם סוף כלל. וכלשון הרמב"ם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל ולעמול לפני ה' לשרתו וכו' יהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים. 'למענינו' כמו למענו 'מים', כלומר בשבילו לבד בלי שום פעולה, רק שזכותו מגין ובא השפע על ידו.*

וזהו הלב לדעת מדרגה גדולה ביותר

ובזה מובן 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת

עושה שום פעולה לזה, אלא שמכח צדקתו הגדולה ממילא אין הדין יכול לשלוט כלל, והחסדים גוברים בזכותו.*

וזהו הוא 'ההופכי' כו', כי הדינים נקראים 'צור', שהם קשים כמו האבן, והצדיק מהפך אותם לרחמים, ואדרבה ממשיך חסדים. וזהו 'ההופכי הצור', שהם הדינים להיות 'אגם מים' שהם מרומזין אל החסד.* 'חלמיש', הוא הצדיק היותר גדול וחזק כמו חלמיש הזה, 'למענינו' כמו למענו, 'מים', כלומר בשבילו לבד בלי שום פעולה, רק שזכותו מגין ובא השפע על ידו.*

הכוונה ב' מיני לומדים

רשב"י או רבי ישמעאל

אולי ביאור והבנת דבריו הקדושים עפ"י דברות קדשו כ"ק אבי אדמו"ר זצוקלה"ה בספרו מגיד משנה. עה"פ "למען תשכילו" (דברים כט:ח), כתב לפמ"ש הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ג) אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו וכו' ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד המע"ה אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" (תהלים טז:ה), עכ"ל ע"ש.

ובגמ' (ברכות לה:) רשב"י אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתך נעשית ע"י אחרים, שנאמר "ועמדו זרים ורעו צאנכם" (ישעי' סא:ה). נמצא דמי שמקדיש עצמו לה' ולתורתו לשמור מצותיו כל הימים, אזי מלאכתו נעשית ע"י אחרים. וז"ש "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם" (דברים כט:ח), שאם תעשו כל דברי הברית

השי"ת ירחם וישפיע רחמים וחסדים חלמיש למעינו מים בלי סוף, כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, בני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא וחנא וחסדא ורחמי, ובקרוב נזכה לביאת משיח צדקנו בבנין ביהמ"ק בב"א.

סעודת רעוד"ר

האחד שזוכים לתורה מצד עצמם שמתאווים ללמוד, ומין השני שזוכים ללמוד מצד אביהם. 'ואהבי תורה' יקראו הזוכים מצד עצמם ללמוד תורה, שאהבתם קשורה בתורה. והוצרך לומר 'ואין למו מכשול', כי אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בה, ובעבור זה הוצרך לברכה לברכה שאל יהיה למו מכשול, רק יבין וישכיל מעצמו ולא יבוא לידי מכשול.

משא"כ 'לומדי תורה' הזוכים בשביל צדקה וחסד שעשו אבותיהם, לזה אין צריך ברכה 'ואין למו מכשול', כי באם יהיה המכשלה מתחת ידיהם, לא יהיה הברכה בשלימות, והקב"ה בעין יפה נותן הברכה לאדם, ונותן שכרו משלם. משום הכי השמיט גבי לומדי תורה ואין למו מכשול.

הטעם של קבלת טומאה דוקא משום המכשלה תורה שלא לשמה

והנה הלומד תורה שלא לשמה אמרינן דהיינו שלא זכה, הכוונה שלא זכ"ה ע"י זכות אבות או שלא זכה להגיע למדרגת לשמה. או שצריך להגיע שע"י נעשה לו התורה סם המות (תענית ז.), והכוונה סם נגד היצר הרע, כמו שכתב הגר"א שלומד וע"י מחתה גחלים על ראש היצה"ר. וא"כ היות שלומד שלא לשמה ויש מכשול

ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה". להבין דרגא הגדולה כהצדיק הגדול כשי' רשב"י, אבל "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון".

"השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש" (כו:טו).

ופירש"י השקיפה ממעון קדשך - עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת (ויקרא כו:ג) "אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם: אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו - לתת לנו וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

ויש להבין מש"כ עשינו, אתה עשה, אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם. ולכאור מה שייכות לכאן אם בחקותי תלכו.

הזוכה ללמוד ע"י זכות אין נכשל תחילה

אמנם אולי דאיתא במדרש (במד"ר י"א ז') עה"פ "וישם לך שלום" (ו:כו), גדול השלום שניתן לאוהבי תורה, שנאמר "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול" (תהלים קיט:קסה), גדול השלום שניתן ללומדי תורה, שנאמר "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעי' נד:ג). וצ"ב מה חילוק יש בין 'אוהבי תורה' ובין 'לומדי תורה'. גם קשה למה באוהבי תורה האריך לדבר 'ואין למו מכשול', ובלומדי תורה לא הזכיר זה.

ובתב בספה"ק ווי העמודים (פרק כ"ו), וי"ל הענין כי מצינו ב' מיני לומדים. מין

עני הוא הנקרא העני בדעת ואינו יכול לכוון בתפלתו, ותקנתו שיחבר את עצמו עם הצדיק הגמור המכוין בתפלה, והוא יעלה את תפלת העני עם תפלתו הזכה, כי תפלת העני נשארה בלא נשמה, והצדיק נותן בה חיות ועי"ז תפלתו עולה*, עיי"ש.

והמכשלה הזאת דוקא בהלומד שלא לשמה

והנה ארז"ל (גיטין מג.) אין אדם עומד על דברי תורה א"כ נכשל בהן. ובספה"ק טל אורות (פ' וישב) כתב, או יאמר ארז"ל אין אדם עומד על ד"ת א"כ נכשל בה, והלומד לשמה א"צ לכל זה שיכשל תחילה, כי הטעם התם לאמצו ביראת הכשלון כדי שלא ישכח. אבל לעושים מאהבה - שלום רב ואין למו מכשול, א"צ שיכשלו ח"ו.

וזהו פ' כי ה' יהיה בכסלך ושמר רגליך מלכד" (משלי ג:כו), ארז"ל (ב"ר א' י"ד) זה ההוראה, פ' כי אחר שתמיד ה' בכסלך ומחשבתך, וא"כ למדת לשמה ושמר רגלך מלכד, א"צ שתכשל בהוראה תחילה.

וזהו הכוונה שע"י מעשר זוכה הנותן צדקה זוכה לתורה, שדרשו חז"ל (תנחומא פ' ראה י"א) בשכר נתנית מעשר זוכה לתורה. ואסמכוהו אקראי דכתיב (דברים יד:כב) "עשר תעשר וגו' למען תלמד".

ובתנ"י (פ' ראה) בשם הגאון מו"ה נפתלי (בספרו סמיכות חכמים): טעם שנחשדו עמי הארץ במעשר דוקא, משום דקי"ל הנותן מעשר זוכה לתורה, שנאמר "למען תלמד" סמוך ל"עשר תעשר", א"כ כשהוא ע"ה על כרחך לא נתן מעשר, דאל"כ לא היה ע"ה (הובא טעמי המנהגים ליקוטם אות כ"ד).

א"כ הנותן מעשר זוכה לתורה, ואין למו מכשול מעיקרא ולומד מעיקרא לשמה. א"כ

בתחילת לימודו, א"כ בעת מיתתו החלק הזה שלמד שלא לשמה, אם לא נתעלה אח"כ מקבל טומאה. וזה הכוונה שנעשה לו סם המות שמקבל טומאה, שהרי לא ה' חירות ממלאך המות היצר הרע, ועי"ז אח"כ נכשל בתורה.

אבל מי שזוכה ולומד תורה לשמה מעיקרא ואין לו המכשלה הזאת, א"כ בזכות התורה הקדושה אינו מקבל טומאה וזוכה למיתת נשיקה, וכמו שכתב הרמב"ן על קברי צדיקים אינם מטמאים (מדרש משלי פרק ט' סי' ב'), שהרי לא קיבלו ישראל את התורה אלא להיות חירות ממלאך המות, ודברי תורה אינם מקבלים טומאה, וא"כ חיים הם למוצאיהם.

ועד"ז יש להסביר ענין של מה שכתב לך אני מגלה טעמה. דהנה אי' בספה"ק נועם אלימלך (במדבר פ' בלק), בדרך אחר הוא ע"פ דאיתא בגמ' (פסחים נ:): לעולם ילמוד אדם תורה ומצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה*.

נראה לפרש, דהנה כל תורה ומצוות הנעשים בלי כוונה היא כגוף בלי נשמה. ונמצא כשאדם לומד תורה או עושה מצוה שלא לשמה, נברא מזה רק הגוף לבד בלא נשמה*. ולא כן הצדיק הקדוש הלומד לשמה שנברא ע"י רמ"ח איברים ורוחניים*. ויש יכולת ביד הצדיק הלומד לשמה להעלות התורה והמצוות של זה שלמד שלא לשמה, כי יכולת בידו להמשיכו נשמה לתורתו של זה שעשה הגוף לבד*.

וזהו הפירוש מתוך שלא לשמה בא לשמה, פירוש שהתורה היא תבוא ליד הלומד לשמה, והוא יתקנה ע"י איברי הנשמה*. וזהו גם כן יכול להיות כוון הפסוק (תהלים קב:א) "תפלה לעני כי יעטוף וגו'", פירוש

שזוכה מחמת איזה מצוה או זכות אבות, יש לו סייעתא מן שמיא שלא יהיה מכשול כדברי השל"ה הנ"ל. וזהו 'עשר תעשר', תזכה לתורה 'למען תלמד ליראה' מעיקרא לשמה.

השי"ת יעזור, "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד" (משלי ג:טז) בנים בני בנים וחתני רבנן, אורך ימים ושנות חיים בברכת כתיבה וחתימה טובה ושידוכים טובים, כדאי 'כל טוב' בגי' 'אלול', ונזכה לבנין ביהמ"ק בביאת משיח צדקנו בב"א.

הכ"נ - עשינו מה שגזרת עלינו, ולפי למדנו לשמה בלי מכשול, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת (ויקרא כו:ג) "אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם": אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו - לתת לנו וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

וזהו ג"כ הזכות והכוונה שזוכה, הרי כל אחד יגעת ומצאת תאמין, לא יגעת ומצאת אל תאמין (מגילה ו:), וא"כ מה שייך שזכה לתורה. אמנם הגמ' מסיק לאוקמי אליבא דהלכתא סייעתא מן שמיא, והכוונה מי

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

חולין קי"ט ע"ב

אבל לענין מוקף גויל הרי גמ' מפורשת הוא (מנחות ל') ונפסק בשו"ע (רמ"א סי' ל"ב סע' ל"ב) דאפילו הפסק חוט השערה שאין חוש רואה אותה רק ע"י זכוכית מגדלת מקרי הפסק.

ורבינו בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' קכ"ח) תשובה להג"ר ישראל וועלץ (בעל דברי ישראל) הביא ראיה לדעת בעל שארית ישראל מדברי תשו' הריב"ש (סי' ק"כ, הביאו הב"י סי' ל"ו) מהני ספרי דווקני דהוי תלוי ליה לכרעיה דאות ה'. והקשה הריב"ש דהא לעיכובא הוא בכל הסופרים, ומה הוסיפו הני סופרי דווקני. ולכן פירש דכל הסופרים הפסיקו [בין הרגל לגג הה"א] כחוט השערה, וסופרי דווקני היו תולין הרבה פי' שהיו מרחיקין הרגל הרבה כדי שיהא נראה לעין כל. רואים דבאמות סגי לענין מוקף גויל אפילו כחוט השערה אפילו כשאינו נראה לעין.

והנה חקרו גדולי האחרונים בצילום של תנ"ך שאין האותיות נראית אלא ע"י זכוכית המגדלת, האם מותר ליכנס עמו לבית הכסא. ובשו"ת אבן יקרה (ח"ב סי' ל"ג) כתב דמותר ליכנס לביה"כ כיון שאין האותיות ניכרות לעין רואה ואין שום קדושה בתנ"ך זה. והביא ראיה לדבריו שהרי בכל הגוף יש בו נקבים דקים טבעיים מעבר לעבר, ואם היינו מסתכלים בכלי מגדל ראיה לא היינו מוצאין שום בהמה וחיה או עוף כשרה

כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב.

הנה נחלקו גדולי האחרונים בדין ספר תורה שיש בה נגיעה מאות לאות, ואינו ניכר הפירוד אלא ע"י זכוכית המגדלת [מיקראסקאפ], אי הוה מוקף גויל כיון שנראה ע"י הזכוכית מגדלת, או דילמא כיון שאינו נראה לעינים אינו מוקף גויל.

והגאון מטשעבין (שו"ת דובב מישרים ח"א סי' א') כתב דזה אינו מוקף גויל. והביא ראיה לדבריו מהא דאיתא בשו"ע (או"ח סי' ל"ב סע' י"ג) יהי' הקלף שלם שלא יהא בו נקבים שאין הדיו עובר עליו, דהינו שלא תהא האות נראית בו חלוקה לשתיים. ואם אינו ניכר נקב בראיית העין רק נגד השמש, כתב המג"א (ס"ק ט"ו) בשם הב"ח דכשר. אלמא דלא חשוב הפסק אם אינו ניכר לעינים.

א"כ הכ"נ חשיב לנגיעה כיון דלפי חוש הראות נראה הנגיעה, ואפילו לפי שיטת הט"ז שם דגם אם הנקב נראה נגד השמש פסל, הוא משום דלא משגיחין על חוש הראות לבד אלא חיישינן גם למה שהנקב נראה נגד השמש, אבל ודאי שהעיקר הוא החוש הראות. וא"כ כאן שהנגיעה פוסלת, ולפי חוש הראות נראית הנגיעה, ודאי דהוי נגיעה ופוסל, דאור העין הוא העיקר.

והגאון האדיר ר' ישראל זאב מינצבערג זצוק"ל (שו"ת שארית ישראל סי' י"א-י"ב) חלק עליו, דרך לענין נקב אזלינן בתר ראות העין,

כיון שהתורה צוותה לבני ישראל שיכתבו לעצמם ס"ת תפילין ומזוזות, וא"כ פשוט דציווי התורה היתה לכתיבה שבני אדם כותבין אותה, וכל כתיבה שהוא כתיבה שאינה במציאות לכותבה ע"י בני אדם לאו כתיבה הוא. ומעתה כיון שאין אדם בעולם שיכול לכתוב כתב קטן כזה שאינו ניכר לעין, ממילא לא הוי כתיבה ומותר להכניסה עמו לביה"כ.

וע"ע בשפתי נבונים (ח"ב סי' ט') להג"ר יחיאל מיכל שטיינמטץ מה שהביא מהמהרש"ם, ומה שכתב רבינו על זה.

לאכילה כיון שאיבריהם הפנימיים נקובים מעבר לעבר. אלא ודאי דהעיקר כל שאינו ניכר מרוב קטנותו לאו נקב הוא, והכ"נ לענין כתב.

והגאון בעל דברי ישראל (הביאו רבינו בשו"ת ח"ד סי' קכ"ט) דחה ראיתו, דהא לא אסרה תורה טריפה אלא משום שאינה חיה, ובנקובה בנקבים דקים טבעיים זהו חייתה, ולא שייך בזה דיני טריפות כלל. ובכתב צילום יש לומר אף שאינו יכול לקרות אלא ע"י זכוכית המגדלת, מ"מ מקרי כתב.

ורבינו הסכים לדברי הגאון בעל דברי ישראל, אמנם להלכה נקט כבעל אבן יקרה

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו
אהקדמת שו"ת אש"ה אהב' תשס"ז

שיעורי הלכה

יום א' פרשת חקת תשע"ג לפ"ק

הלכות שבת – או"ח סי' שימ"ג

דיני קטן בשבת

הקטן אינו בר הצנה כלל, וכן שלא ילווהו לעשות מעשה איסור.

איסור עשיית מלאכה בשבת ע"ב ובתו הקטנים והנהגה בשבת נאמר (שמות כ"י) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך" ודרשו במכילתא (שם) שבנך ובתך אלו הקטנים, והיינו כשעושה על דעת אביו (עי' שבת קכא.). וזה הוי כמו ספי ליה בידים, וכמבואר בנימוקי יוסף (יצמות מב). מדפי הרי"ף (ף) דאף בשאר איסורין צעושה על דעת אביו הוי כמו דספי ליה בידים.

קושית האחרונים למה צריך לימוד מיוחד לשבת והקשו האחרונים למה צריך קרא כלל בשבת, דהרי כשעושה על דעת אביו הוי כמאכילו בידים, אם כן זה ילפינן משאר הפסוקים שילפינן מיניה איסור ספייה.

אמרי בינה: בשבת אסורה מלאכת מחשבת וקטן אין לו מחשבה

ובאמרי בינה (עניני שבת סי' ז') תירץ עפ"מ שידוע דקטן מעשה יש מחשבה אין. ואף מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינו אסור מן התורה (כמבואר בחולין י"ג). וידוע דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ומתעסק בעלמא פטור, ולאו שם מלאכה

שו"ע "קטן אוכל נבילות אין בית דין מנזוין להפרישו, אבל אביו מנזוה לגעור בו ולהפרישו (מאיסור דאורייתא). ולהאכילו בידים אסור אפילו בדברים שאסורים מדברי סופרים, וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות. הג"ה, ויש אומרים דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך צריכים להפרישו. ויש אומרים דלא שייך חינוך לבית דין אלא לאב בלבד".

המקור לאיסור ספייה לקטן

איסור ספייה לקטן נלמד (יצמות קיד.) מהפסוק שנאמר לגבי איסור שרצים (ויקרא יא:מב) "לא תאכלום כי שקץ הם לכם", כאילו נאמר "לא תאכלום", וכן מהנאמר באיסור דם (ויקרא יז:יב) "כל נפש מכם לא תאכל דם", כאילו נאמר "לא תאכל", וכן מהנאמר בטומאת כהנים (ויקרא כא:א) "אמור ואמרת" ודרשו חז"ל אמור לגדולים שיאמרו לקטנים. והיינו להזהיר גדולים על הקטנים, שהגדול מזהיר שלא יספה דבר איסור לקטן, הן איסור אכילה והן שאר איסורים, ואפילו

הא יש לו מחשבה במילי דעלמא, שרזנו לכבות את הנר או להוציא הוצאה לרה"ר ואי אפשר להחשיבו כמתעסק, ע"ש.

ר"ח מוואלאוין: צריך לימוד בשבת
שיהי' דינו כמחלל שבת

ומשום זה הביא בשם הגאון רבי חיים מוואלאוין ז"ל הא דאייטריך קרא ד'לא תעשה כל מלאכה אתה ובעיך', דמשום לאו ד'לא תאכלום' לא הוי אלא איסור בעלמא כשאר איסורים. משא"כ משום 'לא תעשה כל מלאכה' הוי איסור דשבת דחמיר, כדאימא בגמ' (יבמות ו') שאני לאוי דשבת דחמירי, ופירש"י דקיי"ל מחלל שבת כעובד עבודה זרה.^א

משנה הלכות: צריך להשמיע בשבת
אפילו שאינו אלא איסור זמן

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' ל"ו) תי' כ"ק אאדמו"ר זי"ע דלא תאכלום הוא על אכילת איסור וכיוצא בו, שזה איסור חפצא וזה יש חובה להפריש קטן. אבל שבת כיון שלא הוי אלא איסור זמן ולא איסור חפצא, הוה חמירא שאין צריך להפריש קטן, ולכך כתבה התורה בןך ובתך. ועיי"ש עוד כמה תירושים, ויש ביניהם הרבה נפקא מינה להלכה. ועיין בספר זיכורי יאה (סי' י"ד) אריכות גדול בסוגיא זו.

עושה על דעת אביו אם הוא דאורייתא או דרבנן קטן העושה על דעת אביו, בשער הזיון (סי' של"ד ס"ק נ"ד) כתב שהדבר אסור

הוא רק כשמתכוין אל המלאכה. לכן אי לאו דגלי קרא בשבת להזהיר גדולים על הקטנים לא היינו יכולים למילף מדם ושרנים, דשם מתעבד איסורא אף אם אוכל הקטן בלא כוונה, וכן בטומאה אף בהעדר שום כוונה, מ"מ נטמא גופו, לכן הזהירה תורה גדולים על הקטנים. משא"כ בשבת היינו אומרים דלא איתעביד שום איסור במעשה הקטן כיון דכל מעשיו הם בלא דעת וכוונה.

ובעיקר זה ראה בשו"ת חידושי הרי"ם (סי' ג') על הא דמקשינן בגמ' (יבמות סס) על רב פדת שאמר שאם נאבד מפתחות שיליך לשם תינוק, ואם ימצאו יביאו את זה. פריך בגמ' ש"מ קטן אוכל נבילות אין צי"ד מנזוים להפרישו. והקשה הרי"ם, מה מדמה שבת לשאר איסורים, כיון דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וקטן אין לו מחשבה. עי' בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ג ח"ב סי' נ"ג) מה שכתב להרי"ם.

קושית האחיעזר

שקטן יש לו מחשבה במילי דעלמא

אמנם באחיעזר (ח"ג סי' פ"א ס"ק כ"ג) הקשה על זה, דהרי זה שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אינו רק לפטור דבר שאינו מתכוין או מלאכה שאינו צריכה לגופה, ועל זה קאי מלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל בשאר דברים צודאי דהם שוים לכל התורה. וקטן אפילו שאין לו מחשבה וכוונה מ"מ

^א ומטו בבי מדרשא משמיה דהגר"ח שכך הורה למעשה כאשר נקדע העירוב ונמצאו יהודים שהעבירו את סידוריהם לביהכ"נ ע"י ילדיהם, והורה לפרסם שאותם יהודים דינם כמומרים וינים יין נסך (וראה בדברינו בשם הביאור הלכה משמעה דרעק"א ועוד).

דמשחק בו הוי עושה כן על דעת עצמו (עי' שו"ע הרצ סע' י').

שכח לבבות האור במקור

אם שכח להוציא או לכבות הנורה, צספר מאור השבת (ח"א מכ"מ"ט) הציא מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך ז"ל שהתיר לומר לקטן להוציא משהו לנורך עצמו, וע"י כך יוכל להשתמש לנורך עצמו, והוא שהקטן לא ידע שהנורה ידלק. וכן הוא מס' חוט השני (להגר"נ קרליץ).

לומר לקטן להביא ספר שלו לביה"מ במקום שאין עירוב

בביאור הלכה (ד"ה מד"ס) הציא צסם רעק"א לענין ליתן חומש וסידור, דאסור אא"כ יש ג"כ נורך להתינוק. אבל עיין בשו"ע הרצ (ס"ו) וצתהלה לדוד (אות ד' ד"ה והנה) דכתבו דע"פ צאקראי שרי גס ללרכינו. וכ"כ צקצות השולחן (סי' קמ"ז דף כ"א ציון 4), וכן כתב להתיר צתפארת ישראל צתחתו לעירובין וחלק שס על רעק"א הנ"ל.

ולפ"ז כתב צתהל"ד דצמקום שתמיד אין עירוב אסור, אבל צמקום שיש עירוב רק שלפעמים נפסק העירוב שרי גס ללרכינו, ע"ס. ועיין בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כ') שצידד להקל בזה.

ובאשל אצרהס תגינא (סי' שמ"ג) דצמקום שאין בזה תועלת צחינוך הקטנים לפי שנותיהס, ולפי קוצר הצנה ולפי סגנון המאורע שיש בזה חילוקים שונים דקים, וגס כשנחיר להקטן צאופן האסור לא ישאר

מדאורייתא, שנאמר "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך". אמנס צביאור הלכה (סי' רס"ו סע' ו' סוד"ה ודוקא) מלדד דגס צקטן העושה על דעת אציו דאסור ונריך למחות, אינו אלא מדרבנן, מאחר שאינו מלווה צפירוש.

שיעור קטן בר הבנה שאביו מחויב להפרישו במגן אצרהס (סק"צ) הציא מאיסור והיתר הארוך (שער מ"ח צסופו) דדוקא צתינוק דבר הצנה, אבל לאו צר הצנה לית לן צה.

ומהו הגדר של הצנה. צספר נשמת השבת (ח"ד סי' ת"נ) הציא מספר חידושים וציאורים (או"ח סי' י"ח) שכתב דהגדר הוא שמצין שדבר זה אסור צעצמותו, ועי"ז יפרוש מדבר זה אף צפעס אחרת. אבל קטן שרק מצין כשאומרים לו עכשיו שדבר זה אסור לו לעשותו ולא יעשנו, אבל לא ידע לפרוש מזה צפעס אחרת, לא שייך צו חינוך. ודייק לשון לפרוש, פי' שיפרוש מדבר זה גס להבא.

ובספר צרית עולם כתב דיש לאפרושי מאיסורי מגיל ג' ואילך, כל א' לפוס חורפיה. אבל לומר לו לעשות מלאכה לטובת האצ יש למנוע אפילו קודם מכן, וכן הוא צמשנה צרורה (סק"ג).

מתעסק לעצמו ובדרך אגב מדליק חשמל וכי"צ כשנכבה החשמל או המזגן מותר להעמיד תינוק אלא המתא כדי שישחק צו וידליקנו, ואינו נקרא עושה על דעת אציו, דכיון

בקידוש זה, אע"ג דלא קיי"ל הכי, מ"מ לקטנים שרי.

דעת חקרי לב ע"פ ראשונים שאין להתיר אולם בשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' ס"ט ד' קכ"ג ע"א) הקשה על הבית יוסף שהיקל במקום מחלוקת מהא דהריב"ש (סי' שז"ג, שז"ד) שהתרעם על מהר"ח גאליפיא שהתיר בשנת צורת להאכיל לקטן גבינות העכו"ם עפ"ד הרשב"א והר"ן דלנורך הקטן שרי למיספי איסור דרבנן. והריב"ש חלק עליו שהיתר זה ראוי היה להעלימו. ומדברי שניהם יש ללמוד היפך דעת מרן הבית יוסף, שהרי שם כמה פוסקים התירו גבינות הגויים אפי' לגדולים, ואע"פ שרבו החולקים ונקטינן כוותיהו לקטן מיהא נימא להקל, אלא ודאי שאין להתיר בכיוצא בזה.

יתלה המחלוקת על מי תלוי מצות חינוך ובאמת יש להקשות על זה שמסקים הקידוש לקטן, וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. ויש לתלות מחלוקת זו על מי תלוי החינוך, על הגדול או על הקטן. ולשי' (רוז ראשונים) דחינוך מוטל על האב, א"כ שתי החיובים [החינוך והקידוש] עליו, ובכזה אמרינן מוטב שיעשה איסורא זוטא ולא יעבוד חבר איסורא רבא.

קטן ששכח לקדש בליל שבת
אינו אומר נוסח הקידוש ביום

בשו"ת קנין תורה (ח"ה סי' כ"א) חידש דקטן ששכח לקדש בליל שבת אינו אומר כל הקידוש ביום השבת כדרך שגדול עושה, כי עיקר מצות חינוך אצעל הבן לחנכו לקיום

בו רושם בגדלותו להתיר האיסור, כיון שאיסור זה יש לו היתר לפעמים, והוא יוכל לסבור שהמאורע שהתירו לו בו ה' באופן המותר – בזכה לא שייך כל כך מצות חינוך גם על האב.

עפ"ז יש זכות מה שפשט המנהג להקל כשנתקלקל העירוב לטלטל ע"י קטנים סידורים וכדומה, כי מלבד שיש להם סמיכה על דעה אחת (סי' רע"ו סוף ס"ב) המתרת שבות אחד לנורך מצוה או לנורך שבת, מלבד זה יש בזה ג"כ זד לומר דלא שייך בזה חינוך על האב כמנד שהקטן לא יבחין בגדלותו אם פיסול העירוב ה' מעיקר הדין או מחומרא, ולכן לא יבוא ללמוד קולא מזה.

ספייה לקטן במקום שיש מחלוקת

דעת הבית יוסף להתיר

הבית יוסף (סי' רס"ט) כתב לגבי מה שנותנים קידוש לקטן בבית הכנסת כדי שלא יבטל הגדול בצרכה לבטלה, וילדברי האומרים שאפילו איסורי דרבנן לא ספינן להו לקטנים צידים, כמו שאכתוב בסוף סימן שמ"ג, אפשר דכיון שיש מתירין לשמות בבית הכנסת אפילו לגדולים, אע"פ שהגדולים נוהגים כדברי האוסרים, מ"מ לא חשיב איסור כולי האי שיאסר להשקותו לקטנים.

והעתיקו המגן אברהם (שם סק"א) וז"ל, כיון די"א דאפי' גדול מותר לשמות דיוצא

שנשאל צמי שנלקה על עיניו בחולי הסנוירים הנקרא שווארנע שטורנח"ל עד שנתייחסו כל הרופאים למצוא לו מזור, רק בעיר אחת של נכרים רוצים לקבלו אלל השפיטאל של נכרים למצוא לו רפואה שלא יתקלקל מאור עיניו לגמרי, שעדיין צידו לילך בעצמו עכ"פ, אך צריך לאכול שם טריפות – מה דינו אם ראשי לעשות כן או לא.

והשיב להיתר, כי מוטב לחלל עליו שבת אחת בכדי שישמור שבתות הרבה, לחוש לדעת רבינו ירוחם שקי"ל כרבי יהודה (צ"ק פז). דסומא פטור מכל המצוות. ועכ"פ יציא אותו לידי ציטול תורה שגדולה יותר מהנלל נפשות (מגילה טז:), והנלל נפשות, ודאי שדוחה כל האיסורים שבתורה.^ב

חילוק בין גידון החכמת שלמה לגידון החת"ס אמנם אין גידון החת"ס סופר דומה לגידון החכמת שלמה, דשם מעיקרא מיירי שהוא שוטה ורק אחר שיפראו שם צבית הרפואה יהי' צר דעת, ולכן עדיף שלא להאכיל אותו מאכלות אסורות שיטמטמו לבו ומוטב שישאר שוטה כל ימיו. אבל כאן מיירי בצר דעת, שצבדי שלא יהי' סומא שפטור מכל המצוות יצטרך לאכול מאכלות אסורות – בזה אומרים חלל עליו שבת אחת בכדי שישמור שבתות הרבה.

מאות ולא לתקונים במה שחקר, עיי"ש ראיותיו לזה.

חת"ס: אסור להאכיל דבר איסור לקטן שוטה קטן בן ז' שנים שנשתטה, והרופאים אומרים שאין לו רפואה, רק שישלחו אותו לעיר גדולה אשר מלמדים לאנשים כאלו ובודאי יהיה לו שם רפואה, ואי אפשר שלא יאכל שם נבילות וטרפות.

בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פ"ג) כתב שמעיקר הדין שאם מוליכין אותו באופן שכשיגיע י"ג שנים ויום א' יוצאוהו משם, היה שרי לשלחו, ורק שהעידו הקדמונים שע"י המאכלים אסורים בנערות מטמטם הלב ומוליד טבע רע. ע"ז אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו ולא רשע שעה אחת לפני המקום. וכן סיים בשו"ת מהר"ם שי"ק (חאו"ח סי' קס"ג) יעו"ש.

אמנם אם הוא שוטה כ"כ עד אשר הגיע לכלל שוטה שפטור מכל מצוות, ואם יגדל כך בשטותו לא אחי לכלל מצוות מעולם, ועי"ז שמכניסין אותו לבית החינוך יבוא בכלל דעת ויתחייב וישמור מצוות ה', כתב שם צחת"ס בפשיטות להיתר יעו"ש, והעתיקו בכפ החיים (אות כ"ב).

חכמת שלמה: מותר ללכת למקום שיצטרך לאכול טריפות להנצל מסטורים ועיין חכמת שלמה (סי' שכ"ח סע' מ"ו)

^ב ואמנם למעשה לא רצה רבי שלמה קלוגר לסמוך להקל על היתר זה בלבד, רק בצירוף עם זה שיאכל פחות פחות מכשיעור, וגם ימעט במה דאפשר.

ניצוצי הדף

חולין דף קי"ז

זריעה מעיקרא

מן הכלל, שהתורה אסרה בו מעשה הנחת הזרעים בקרקע הראוי להשרשה, וגם אם ליקט את הזרעים קודם שהשרישו חייב. מאידך מלאכת אופה הרי הוא כשאר מלאכות שאין חייבים אלא בגמר התוצאה, ולכן הרודה את הפת קודם שיקרמו פניה פטור כיון שלא נשלמה המלאכה. ומבאר החילוק בין המלאכות, דשם זריעה היא הנחת זרעים בקרקע, מה שאין כן אופה או מבשל מורה על שהפת נאפה ונגמר.

חיי אדם: תיכף שנתן הזרעים חייב

וכן הוא גם דעת החיי אדם (הובא במשנה ברווה ס"ק נ"א) דתיכף משנתן זרעוני התבואה לתוך המים חייב, ואע"ג דלא יצמחו אלא לאחר כמה ימים. ואפילו אם נתן ביום השבת סמוך לחשיכה חייב דומיא דזורע בקרקע בזמן הזה. ובזורע במים נחלקו המנחת חינוך (שם) שסובר דאינו חייב אלא אם כן הצמיח בסוף, והאגלי טל (זורע ס"ו) סובר שאפילו אם לא הצמיח בסוף ג"כ חייב.

מניח קדירה על האש סמוך למוצאי שבת

ואחד מהנפ"מ לדינא שיוצא ממחלוקת האחרונים בגדר זורע, הוא לגבי המכניס פת לתנור או מניח קדירה על האש בשבת, ונגמר האפיה והבישול במוצאי שבת, לשיטת המנחת חינוך פטור כיון שחלק מגוף המלאכה נעשה ביום חול, ולשיטת הרש"ש חייב כיון שמעשה המלאכה היה בשבת לא איכפת לן כמה שנגמר ביום חול.

גדר מלאכת זורע

מלאכת זורע הוא שונה משאר המלאכות, כי בכל המלאכות פעולת המלאכה והתוצאה באים כאחד, מה שאין כן זורע אשר בשעת מעשה לא נעשה כלום והזרע הוא כמונח בקופסא (עי' מנחות טט.) ורק לאחר כמה ימים לאחר שנרקב הזרע אז נשרש בקרקע, ונמצא שבשבת עצמו לכאורה אינו עושה שום מלאכה.

הרש"ש: החיוב הוא רק בגמר התוצאה

ונחלקו בזה גדולי האחרונים, הרש"ש (שבת עג.) סובר שהחיוב הוא רק בגמר התוצאה, ומוכיח כן ממה דאיתא בגמרא (שם ד.) שהרודה את הפת מן התנור קודם שיגיע לידי קרימת פנים פטור, שמע מינה דגם במלאכות הנגמרות לאחר זמן אין חייבים אלא בגמר התוצאה, והוא הדין במלאכת זורע דאינו חייב אלא אם כן נקלט הזרע ונשרש בקרקע, אבל אם לקט את הזרעים קודם שהשרישו פטור, דכל זמן שלא השריש כמאן דמנח בכדא דמי.

מנחת חינוך: במלאכת זורע חייב מיד

והמנחת חינוך (מצוה רח"צ ס"ק י"ד) סובר דלא יתכן לומר שהחיוב הוא בעת ההשרשה בקרקע, שהרי שיעור זמן ההשרשה הוא לכל הפחות שלשה ימים לאחר הזריעה (כמבואר במס' שביעית פ"ב מ"ו) נמצא שההשרשה הוא באחד מימות החול, ואי אפשר לחייב על מלאכה הנעשית בימי החול, ועל כרחק לומר דמלאכת זורע יצאה

הוה, ואף דשייך ביה נמי חזיא לאצטרופי, מ"מ בפי' מיעטה תורה מדכתיב בעשותה העושה כולה ולא מקצתה וכו', ובל"ז אפשר דמעיקרא לק"מ דל"ש בזה חזי לאצטרופי דהא בעינן עקירה משעה ראשונה לכך עיין שם, הרי להדיא כמ"ש ודו"ק.

ובחפשי בספרים ראיתי בשו"ת הרי"מ סימן ג', שג"כ כ"כ דלא מחייב בהוצאה והכנסה רק כשהיה עקירה על דעת שיהיה הנחה אח"כ בר"ה עיין שם. וז"ב דבלא הגמר אין התחלה כלל מה"ת, וכטלטול מכסא לשלחן, ורק כשנגמר הוי העקירה חלק מהמלאכה למפרע, וכמ"ש גם באבני נזר (סי' רמ"ד אות ו'), וע"כ דבעי תיכף כוונתו להניח דייקא ודו"ק.

ויש לומר כן גם בהרמב"ם (פי"ג מהל' שבת הי"ב) שכתב בלשונו, שנמצאת זו העקירה עקירה המותרת עיין שם, דזה לפי שלא עקר במחשבתו ע"מ להניח, דבכה"ג הוי העקירה טלטול בעלמא. וגם בר"ח (שבת ה:) י"ל בלשונו, שלא היה עקירה בכוונה להוציאן לחוץ במקום חיוב, והיינו הנחה דייקא, דבלא זה לא הוי מלאכה כלל ודו"ק. ומה זה להך דרך ג' ע"ב דקנסוה רבנן לאהדורי, ובאמת שגג שהיה ע"מ להניח וז"פ.

ועל דרך זה רואים דאי נימא דעקירה הגם שלעצמה אינה כלום, מ"מ נחשב כמלאכה או כחצי מלאכה, הכ"נ ההשרשה היא מלאכה בשבת. הגם שלא נקלט ונשרש הזרע עד שלשה ימים. משא"כ אי נימא כשיטת התוס' דעקירה אינה כלום דהוי כטלטול בעלמא, הגם דא"א לעבור איסור הוצאה בלי עקירה ממקום חשוב כד' על ד', מ"מ אינו נחשב כמלאכה. הכ"נ הזרעה היות שלא נקלט עד ג' ימים אינו נחשב ככלום. ותן לחכם ויחכם.

ויש להסמיק כאן כעין זה אי התחלת המלאכה לפני שנגמר נחשב כמלאכה, או דהוה כחצי שיעור או כחצי מלאכה שנחלקו בזה הפוסקים, ואנקיט בקצרה. דהנה בתו' שבת (ג. ד"ה פטורי דאתי לידי חיוב חטאת) וז"ל, מה שפרש"י דעקירות קחשיב אינו נראה לר", חדא דעקירה בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב חטאת כלל, עיין שם. וצ"ע מה כוונתם, הרי גם ברש"י כתוב דבעקירה בלא הוצאה אין בו איסור דאורייתא. אלא דרש"י כתב דחשיב מה שיכול לבוא אח"כ לידי חטאת, וא"כ מהו כוונת ק' ר"י.

ונראה דתו' לטעמייהו אזלי כמ"ש בדעתם דס"ל דכל זמן שלא נגמרה ההנחה עוד לא חל שם מלאכה על העקירה והוה טלטול בעלמא. וזהו מה שנקטו בלשונם 'שאינה אלא טלטול בעלמא', ולא שייך שיחשבם במתני'. משא"כ רש"י ס"ל כשיטתו דגם בשעת עקירה איכא שם מלאכה על העקירה דהוא חלק מן המלאכה, אלא דהוה חצי מלאכה. ועי' בשו"ת משנה הלכות בנידון זה בדברי הרש"ש דס"ל דהוי מטעם חצי שיעור.

וכן הגריעב"ץ בלחם שמים (שם משנה א' ד"ה שניהם פטורים) צידד דהוי אסור מח"ש מה"ת, מ"מ גם הוא הוסיף דבכה"ג שכמעט שגמר המלאכה ולא חיסר אלא מקצתה להוי כח"ש עיין שם. ועוד בענין זה, יעוי' בהגהות בית מאיר (לקמן ג.), בנין ציון (ח"ב סי' קי"ג), אבני נזר (יו"ד ח"ב סי' שצ"ג אות ב'), ביאור הלכה (סי' ש"מ סע' א' ד"ה על שתי שערות), תוצאות חיים (סי' ח'), ומשך חכמה (פ' בהר ד"ה את).

ועי' בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' קמ"ה) שהביא מש"כ בבית מאיר (סי' שמ"ז) שג"כ עמד על רש"י שבדף ג', שע"כ חצי מלאכה

מראי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' חולין	חלק - סימן
קכ.	המחה את החלב וגמעו אכילה כתיבא ביה והא לאו אכילה היא טו-קנט
	ציר שע"ג ירק מצטרף לככותבת ביום הכיפורים יג-כו
	נבילה נמי אישתראי מליקה וכו' לכהנים ה-פז
	רש"י ד"ה מצטרפין יג-כו
	רש"י ד"ה לרבות ז-קטז
קכ:	פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה יט-כח
	תוד"ה היכא ה-סא
קכא.	רש"י ד"ה השוחט ד-רלט
קכא:	מפרכסת וכו' יצתה מכלל חיה ולכלל מזה לא באת ה-פד, ו-רטז, ז-רפא
	נחרה אין בה טומאה של כלום ה-פז
	קודם שתצא נפשה וכו' והרובעה חייב ב-לט
	תוד"ה אביי ב-לט
קכב.	אלו שעורותיהן כבשרן יט-צד
	רש"י ד"ה וכולן יט-צד
קכב:	לגבל ולתפלה ולנטילת ידיים ארבעת מילין יח-עב
קכד.	רש"י ד"ה תנור טז-י
	רש"י ד"ה ושיריו טז-י

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי משולם שרגא פייבוש היילפרין מברעזאן זי"ע

י"ט אלול תרל"ד

רבינו משולם שרגא פייבוש נולד בשנת תק"ע (1810 למס') לאביו הרה"ק רבי נפתלי הירץ היילפרין זצ"ל אב"ד ברעזאן (Brzeżany, Ukraine), מתלמידי הרבי מלובלין (Lublin, Poland) זי"ע. השם היילפרין הוא על שם העיר היילברון במדינת אשכנז (Heilbronn, Germany). אבי רבינו הוא מצאצאי הגאון רבי שמשון ווערטהיימער זצ"ל אב"ד ווינן (Vienna, Austria) והמדינה, ומגדולי השתדלנים, מצאצאי בעל מחזור ויטרי שהיה נכד של רש"י. אמו היתה בתו של הגאון רבי שלמה יצחק היילפרין זצ"ל, אף הוא היה נצר למשפחה רבנית גדולה זו, ואשר שימש כרב ואב"ד בעיר הגדולה טארניפאל (Ternópil, Ukraine) ואחר כך בבאר (Bar, Ukraine).

ימי נעוריו

בימי נעוריו למד רבינו אצל אביו. עוד בהיותו צעיר לימים נהג רבינו בקדושה ובפרישות יתירה, הוא נהג בעצמו חומרות יתירות, והקפיד מאוד על עבודת המידות. לאחר שמלאו לו כ' שנים, ולאחר שמיילא כריסו בש"ס ופוסקים, וכן לאחר שבא ברית הנישואין, החל אביו שהיה מקובל גדול ללמדו את תורת הקבלה. הוא עשה חיל בלימודיו, ותוך זמן קצר רכש בקיאות עצומה בזוהר הקדוש ובכתבי האר"ז"ל.

הוא הרבה להסתופף בצל צדיקי דורו, לדלות מהם מלא חפניים תורה יראת שמים וחסידות. רבותיו המובהקים היו הרה"ק רבי יהודה צבי מראזלא (Rozdól, Ukraine) זי"ע בעל דעת קדושים, רבינו מביאו כמה פעמים בספרו, והרה"ק בעל אריה דבי עילאי זי"ע. גם הסתופף בצל הרה"ק מצאנז (Nowy Sącz, Poland) זי"ע, הרה"ק מהר"ש מבעלזא (Belz, Ukraine) זי"ע, הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן (Peremyshlyany, Ukraine) זי"ע, ועוד.

אודות גודל מדרגתו כתב בנו הרה"ק לייבוש מברעזאן זי"ע בהקדמתו לספר שפת אמת: "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, סוב"ר הרז"ם חכם חרשים, ידיד ד' וידיד אנשים, חכם מקובל אלקי, נבון לחשים, בוצינא קדישא דחילא ופרישא, כקש"ת משולם שרגא פייבוש זצוק"ל, צדיק חסיד ועניו, וחכמת אדם תאיר פניו לקבל כל אדם בסבר פנים יפות בנועם שיחתו, ודיבר באהבה וחיבה יתירה, ולקח נפשות בחכמתו, אוהב את הבריות ומקרבן לתורת ה' ויראתו, ובכל זאת דיבורו עמהם היה בשקל הקודש, לא העדיף ולא החסיר במדתו, והשלם לנפשו משלים נפשות אחרים, ע"ד את הנפש אשר עשו בחרן". בעבודתו ותורתו קירב רחוקים, גלייה לדרעא ונפל נהורא, שרגא בטיהרא האיר מחשכים, כידוע לכל אשר באו בצל קורתו, ונשמע קולו בבואו לדבר בקודש, ורבים מישיני אדמת עפר אולת הקיץ לחיי עולם בקול תפילתו קול לו קול אליו, כקול ד' בדברו, קול איש אשר המלך מלכו של עולם חפץ ביקרו, יראת ד' הוא אוצרו, וכיוון ל' פתיח לראות באור התורה ובה העמיק שיח, יריע אף יצירה, וחפץ ד' בידו יצליח, אשר כל השומע אף אם אבן הוא נימוח, וכחץ

כליותיו הפלית, ורוח חיים בקרבו הפיה, כי דברים היוצאים מן הלב בקדושה ובטהרה נכנסו בלבם כזקוקין לנורא, והסירו לב האבן, מה לבר את התבן, כידוע צדיק מה פעל בכמה וכמה אנשים אשר רוח אחרת היתה בקרבם ויעשו באושים, השיב מעון ונתהפכו כחומר חותם, ורוח חדשה וטהרה לבשתם, והסירו הבגדים הצואים, והלבישו מחלצות לנפשם רוחם ונשמתם, ולא במלחמה ודברים קשים נצח החלשים, רק בקול תפלתו נצח וקירב האנשים".

פרק האיש מקדש

כשהגיע רבינו לפירקו נשא לאשה את מרת חיה לאה ליפשיץ ע"ה, בת הגאון רבי חיים ליפשיץ זצ"ל אב"ד בובורקא (Bibrka, Ukraine). אחר נישואיו המשיך לישב באהלה של תורה, כשהוא מוסיף התמדה על התמדתו, ופרישות על פרישותו. הוא עלה ונתעלה במעלות התורה והחסידות מעלה מעלה, עד שהגיע למדרגות רמות ונישאות, שהפליאו את כל רואיו.

כעבור שנים מועטות נפטרה זוגתו, ורבינו נשאר מטופל בעוללים רכים. הוא קיבל עליו את הדין באהבה, והמשיך לעבוד את השי"ת במסירות נפש, יחד עם הקפדה יתירה על חינוכם וגידולם של ילדיו הקטנים.

כאשר התאלמנה בתו היחידה של הרה"ק רבי אשר ישעי' מראפשיץ (Ropczyce, Poland) זי"ע - מרת חנה ע"ה, ביקש הרבי מהרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע לעזור לו במציאת שידוך הגון וראוי לבתו. הרה"ק מצאנז שלח מכתב לריעו וידידו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא (Kamianka-Buzka, Ukraine) זי"ע להתעניין אודות שני בחורים מועמדים, כשאחד מהם היה רבינו, והשני היה בחור ועילוי מפורסם. לאחר שהלה תהה על קנקנם, השיב להרה"ק מצאנז: "הן אמות נכון הדבר שהשני הוא בחור, ונוסף על זה הוא גם כן חריף ועילוי, ולעומת זאת רבי פייבוש הוא אלמן ואינו עילוי כל כך כמו הראשון, אבל לדעתי מתאים רבי פייבוש יותר לבית הרב, כי האחר 'ער גייט שוין מיט'ן קאפיל פארקוט אין א זייט' [הוא הולך כבר עם כיפתו מוטה הצידה], בזמן שרבי פייבוש הוא באמת אברך כשר ושלם אשר רבינו הקדוש מחפש". ואכן קיבל הרה"ק רבי אשר ישעי' את עצתו, והשיא את בתו לרבינו.

רבינו נשאר לגור כמה שנים בראפשיץ והיה סמוך על שולחן חותנו. מסופר שכהרגלו בשתיית הקפה לפני שחרית, הוצרך לעמוד בשורה בין ההמון שצבאו לפני פתחו של חותנו להיכנס לקודש פנימה להזכיר חולים וכדומה, כדרך ההנהגה שם, מפני שהצוקר היה מונח בחדרו. פעם אחת הרהר בדעתו, הרי הזמן הזה יקר מדי, ואולי יוותר ע"ז וישתה בלי הצוקער. וכך עשה, הלך להתכונן לתפילה בלימוד התורה. אמנם לאחר כמה דקות עלה במחשבתו דבר פלא, כי כל פעם שעומד בשורה לבקש את הצוקער, עולים במחשבתו הרהורי תשובה על כל הדברים שהוא צריך לתקן בנפשו, ואם כן כדאי ללכת ולחכות כמה דקות, וכך עשה, והלך להמתין כדי לקבל את הצוקער.

חותנו הרה"ק רבי אשר ישעי' נתן הסכמה לרבינו שיכתוב מה שחידש בתורה הטהורה בתדירא, אף כי הוא היה מקפיד על זה, והזהיר באזהרה, וגם הוא בעצמו בסוף ימיו תורת אלקיו בלבו עצורה ולא בישרם בקהל רב. מתוך ההערכה העצומה שהעריך הרה"ק רבי אשר ישעי' את חתנו, צוה לפני פטירתו להעביר לידי את כתביו, ובהם חידושי התורה עליהם עמל ויגע כל חייו. רבינו מביא מהם חידושים שונים, וכן שמועות ששמע ממנו.

עוד על גודל חיבתו בעיני חותנו מסופר: הרה"ק רבי אשר ישעי' נתן לו אות אמת, אלו התפילין שהיו לו מחותנו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, אשר נתן לו התפילין, ואמר: "זה יהיה לך למנה ליתן מתנה לחתן בתך היחידה", ואז היתה כבת תשעה שנים. בעת נישואיה לבעלה הראשון, לא נתן לו התפילין, רק אחרי שנתאלמנה ונישאת לרבינו, נתן לו התפילין להיות לטוטפת בין עיניו ולחותם על זרועו אות אמת.

כעבור מספר שנים נסע רבינו אל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, שם נאבדו לו התפילין הקדושים. רבינו הצטער על כך צער עמוק, ומיאן להתנחם. בראות הרה"ק מבעלזא את הצער שאפף את רבינו, נתן לו את התפילין של אביו הגה"ק רבי אלעזר רוקח זצ"ל.

הרה"ק רבי אשר ישעי' החזיק את חתנו לאיש אמת, וכבר אמר החכם 'האמת אהוב מכל'. פעם אחת אמר לאנשיו: "אם תרצו ללמוד אמת, תלמדו מוחתי, כי הוא איש אמת".

רבנות העיר ברעזאן

הרבנות בעיר ברעזאן היתה שייכת ממדורי דורות (לפני שנת ת"ק [1740 למס']) למשפחת היילפרין. בשנת תר"ה (1845 למס') נפטר אבי רבינו הרה"ק רבי נפתלי הירץ, ועפ"י המסורת היה אמור רבינו למלא את מקומו ברבנות. אולם אז קמה כת מתנגדים ולא רצו בכך, חזאת משום שכבר אז הלך רבינו בדרך הבעש"ט זי"ע, והנהיג עדת חסידים. הללו עמדו בהתנגדותם בכל תוקף ועוז, עד שעלה בידם למנוע מרבינו לשבת על כס הרבנות.

כאשר נודע הדבר לצדיקי ומאורי הדור, נחלצו חושים ובאו לעזרת רבינו. במיוחד יש לציין את הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע והרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע, אשר שלח איגרת לידידו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע, וביקשו ליסע לברעזאן, ולהשתדל עבור רבינו שיקבל את הרבנות בעיר כחזקת אבותיו הק'.

אחר התייעצויות רבות, החליטו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא והרה"ק רבי חיים מצאנז לנסוע יחדיו לעיר ברעזאן, ולהשתדל עבור רבינו. בהגיעם לעיר הלשינו בני בליעל מהמתנגדים לממשלת עסטרייך (Austria), שהרה"ק מצאנז שנולד ברוסיש פולין (Congress Poland) בא כמרגל לטובת רוסיה. בשבת קודש בעת קריאת התורה, באו שוטרים לבית המדרש. הרה"ק מקאמינקא הבחין בכך, מיהר והספיק לקפוץ מהר מהחלון ולברוח. אולם הרה"ק מצאנז היה קורא אז בתורה, ולא הספיק לברוח. השוטרים לקחו אותו לבית האסורים כשהוא לבוש בטליתו, כך ישב במשך כמה שעות.

בעת ההיא דר בברעזאן הגאון רבי ליבוש נטאנזאן זצ"ל (אביו של הגה"ק בעל שואל ומשיב זצ"ל). כשנודע לו הדבר הוא, הזדעזע עד עומקי נשמתו, ומיד שם פעמיו לעבר בית הממשלה. הוא העיד שם שהכל שקר גמור, והשתדל בכל כוחו לשחרר את הרה"ק מצאנז מבית האסורים, בהבטחה שלאחר השבת יצא הרב מצאנז לדרכו. השרים קיבלו את בקשתו ושחררו את הרב מבית הכלא, וכך הוה, והמוסרים באו על עונשם. לפני צאתו את העיר התבטא הרה"ק מצאנז: "אני אומר שהרב פייבוש הוא הרב, והוא יהיה הרב".

אותו מלשין יצא גם הוא את העיר, אבל במסתרם. כעבור זמן מה נחלה אותו מלשין בחולי המידבק,

ובני העיר נאלצו להוציאו משם בעגלת זבל, מחשש שידביק אחרים. כשנודע הדבר להרה"ק מצאנו אמר: שעתה נתקיים בו הפסוק (תהלים נט:יא) "ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו".

למרות כל ההשתדלויות והמאמצים הכבירים שעשו הצדיקים הנ"ל, לא אסתיע מילתא, ורבינו לא נבחר לכהן כרב העיר. בתחילה הוזמן הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל לישב על כס הרבנות, אולם מיד כשהגיע לעיר נחלה בחולי כבד, ותלה זאת בקפידת הצדיקים הנ"ל, ופירש מיד מלכהן שם. ברבנות אחריו כיהנו מספר שנים כראב"ד הגאונים רבי דוד מאיר פעדער זצ"ל בעמ"ס שו"ת הרד"ם, והגאון רבי יצחק שמעלק'ס זצ"ל בעמ"ס בית יצחק, אח"כ אב"ד לבוב (Lemberg, Ukraine). ביתנים נלקח רבינו לשיבה של מעלה, ואת מקומו כאדמו"ר מילא בנו הרה"ק רבי לייבוש זי"ע.

בשנת תרמ"ה (1885 למס') נתבקש הגאון רבי שלום מורכי שברוך זצ"ל, המהרש"ם לכהן כראב"ד ברעזאן. הלה בידעו שחזקת הרבנות שייכת מזה דורי דורות למשפחת היילפרין, ביקש את הסכמת בנו רבינו הרה"ק רבי לייבוש, שהתנה עמו שלשה תנאים: א) שלא יקבל שום שו"ב בעיר בלא הסכמתו. ב) בכל עניני הכשר המוקוה יעשה כפי הוראות ופסקי הרה"ק מצאנו. ג) שיקבל על עצמו ויסכים לכך שהרבנות תישאר בחזקת משפחת היילפרין. המהרש"ם הסכים לתנאים הנ"ל, וכיהן ברבנות ברעזאן עד פטירתו בשנת תרע"א (1911 למס'). לאחר פטירת המהרש"ם, נמנו וגמרו בני העיר למנות את בנו השני של רבינו, הרה"ק רבי לייבוש כרב העיר, ואז ראו כולם איך נתקיימו דברי הרב מצאנו במילואם: "אני אומר שהרב פייבוש הוא הרב והוא יהיה הרב".

רבינו נשאר בעיר אבותיו ברעזאן, והמשיך להנהיג עדת חסידים בדרך הבעש"ט הק'. כל דרכיו בעבודת השי"ת היו בהצנע לכת, ובהסתר מעיני הבריות. למרות שכל ימיו התרחק רבינו מפרסום, שמעו יצא למרחוק, ורבים הגיעו אליו להסתופף בצילו, ולשמעו ממנו דברי אלקים חיים.

בנו הרה"ק רבי לייבוש סיפר לימים, כי אירע פעמים ששמע דברי תורה מפי קודשו של אביו, שהיו נראים לו סתומים ולא הבין את פשרם, כשניגש אחר השולחן לבקש מאתו שיאיל לבאר לו שוב את כוונת דבריו, ענה לו רבינו: "בני, תאמין לי שאיני זוכר כלל אודות מה דיברתי היום".

צדקת פזרונו

רבינו היה ידוע כתל'פיות', 'תל'שהאכיל פיות' רעבים רבים. כל עני ובעל מכאוב היה שם פעמיו לבית רבינו, ויוצא משם עם נדבה הגונה. הוא היה מפריש חומש מממונו, ומחלק לעניים שהתנדבון תדיר על פתחו. רבינו עורר פעמים רבות את תלמידיו ושומעי לקחו אודות מעלותיה העצומות של מצות הצדקה, וכמו שכתב (פ' נח ד"ה עשה לך תיבת): כי ע"י הפרשת ממנו לצדקה מכריז בזה היהודי שהוא 'מקושר באמונה, ומאמין שהבורא יתברך השפיע לו שפע בממונו ותבואת שדהו, ולא בכוחו ועוצם ידו, רק הכל כאשר היה גלוי וידוע ומוכן לכל בריה ובריה עוד קודם בריאת העולם, ועי"ז האמונה הוא מפריש מיגיע כפו חלק המעשר לעניים, כי בטוח בלבו שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבריו, וחלק זה אינו שלו, רק של עניים'.

רבינו היה מזהר מאוד כל ימיו במצות הכנסת אורחים, ביתו היה פתוח לכל עובר ושב, כל מי שחפץ ליבו לדבר מאכל ומשקה או מקום ללון, היה סר לביתו של רבינו, נכנס פנימה ומקבל מיד את מבוקשו. אף אחד לא היה שואל אותו מיהו, מאין בא ולאן הולך, הבית היה פתוח לרווחה כל שעות היממה, ומעולם לא היה מנעול על פתח הבית.

זוגתו הרבנית חנה ע"ה גם היא היתה עוסקת בחסד, והלכה לקבוץ כספים לצורכי עניים במידה גדולה. פעם הוצרכה לסכום גדול, ונסעה לצאנו לבקש אצל הרה"ק הדברי חיים זי"ע לעזור לה באסיפת הסכום. היה זה בימי החנוכה בעת סעודת מצוה. אחר שהציעה לפני הדברי חיים את בקשתה, הכריז הרה"ק מצאנו בעת הסעודת מצוה לכבוד חנוכה, שמוכר חיי עולם הזה בעד חמישים כסף זהובים. שאל אחד מהמסובים, ומה המחיר בעד חיי עולם הבא גם כן. השיבו הרה"ק מצאנו: "כפל הסכום הנ"ל". הנדיב הלז סילק הסכום, והדברי חיים גמור אתו את המוקת. הדבר נתפרסם מיד בעיר, וציבור גדול אצו ורצו לשולחנו הטהור של הרה"ק אולי יעלה בידם לקנות משהו. אבל הרה"ק הכריז: "די די, אין לי עוד מה למכור. בת הרב זי"ע הוצרכה לסכום מסוים לצרכי צדקה, ולכן היה לי מה למכור, ומכיון שנאסף כבר הסכום הנצרך, שוב אין לי מה למכור יותר".

ספרו

רבינו השאיר אחריו ברכה את ספרו 'שפת אמת'. צדיקי דורו יצאו בהסכמות נלהבות, ביניהם הרה"ק מטאלנא (Tal'ne, Ukraine) זי"ע, והגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע אב"ד קראקא (Kraków, Poland), והרה"ק בעל ייטב לב זי"ע שכתב: "ובהם דברי תוכחות ומוסרים להלחיב נשמות ישראל להנחותם במעגלי צדק ומישרים".

נכד רבינו הגה"צ רבי דוד היילפרין זצ"ל אב"ד דאבשיץ (Dobczyce, Poland) פגש פעם ביערות מרחץ מארינבאד (Mariěnbad, Czechia) את הגה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש (Mukachevo, Ukraine) זצ"ל. הגה"ק ראה אותו נושא ספר תחת זרועו, וישאלהו על מהות הספר. ענה לו רבי דוד, שזהו הספה"ק 'שפת אמת' לזקינו הרה"ק רבי פייבוש מברעזאן. המנחת אלעזר ביקש לרכוש לו את הספר, כי שמע גדולות ונפלאות על הספר. אולם רבי דוד השיב שהספר הוא יקר המציאות, ואין לו כי אם שנים, אחד עבור עצמו ואחד עבור בניו. המנחת אלעזר ביקש מרבי דוד לאמר לו איזה דבר תורה מהספר.

אז עלה ברעיונו להסביר מה שכתב על הפסוק (שמות כג:ז) "מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג", שפעם נפגשו שני צדיקים ודיברו על מדות טובות בעבודת ה'. ואמר אחד לחבירו: "הלוא שנינו עובדים על אהבת האמת ושנאת השקר, ואעפ"כ רחוקים אנו זה מזה מרחק גדול. דהיינו אתה שונא השקר כל כך, שאם אתה רואה אצל אחד קצת שקר, אתה רודפו עד חרמוה. ואני אוהב האמת כל כך, שאם אני מוצא באדם קצת אמת אני אוהבו ומקרב".

ובאמת צריך להיות באדם שתי מדות אלו, אבל עליו לדעת האין להשתמש עמוהן, כגון כלפי עצמו ירבה בשנאת השקר, וכלפי חבירו ירבה באהבת האמת, שיקרבנו אם רואה בו קצת אמת. וזה כוונת התרגום על מה שכתוב (ויקרא יט:יח) "ואהבת לרעך כמוך", מאי דסני לך, היינו מה שצריך להיות שנאוי אצלך, לחברך לא תעביד, כלפי חברך לא תנהוג כן. וזה שאמר הכתוב 'מדבר שקר תרחק' בלשון נוכח, היינו אתה לעצמך תרחק מכל דבר שקר מכל וכל. אבל 'נקי וצדיק אל תהרוג', היינו מי שהוא בכלל נקי וצדיק והכל לפי רוב מעשיו אל תהרוג, משום שאתה מוצא בו קצת שקר, רק תקרבנו. הגה"ק בעל מנחת אלעזר, אף שהיה ידוע ברוב קנאתו כלפי מתנגדיו, נהנה מאוד מדבר תורה הזה, והודה ושמוח לקראתו.

אחרית ימיו

רבינו השיב את נשמתו הקדושה ביום י"ט אלול תרל"ד (1874 למס'), ומנו"כ בברעזאן, והעמידו אהל על קברו.

רבינו צוה לפני פטירתו שלא ינעלו את פתח האוהל שעל ציון קברו, אלא ישאירוהו פתוח, וכל מי שחפץ ליבו להיכנס פנימה ולשפוך את צקון לחשו רשאי לעשות זאת, ואכן בנו הרה"ק רבי ליבוש הקפיד למלא את צוואת אביו, והציון היה נשאר פתוח לכל דורש, ואפילו כששומר בית החיים היה בא בטענות ומענות, שלכבוד הצדיק הוא דורש שהאוהל יהיה סגור בכל עת, כדי שהרועים שבסביבות חלקת השדה לא יבואו לנהוג בתוכו מנהג בזיון, עם כל זאת עמד בנו בפרץ להשגיח בכל עת שפתח האוהל יהא פתוח לרווחה לכל מאן דבעי, כרצון רבינו.

פעם אחת בבוקר קודם תפילת שחרית, כשבא הרה"ק רבי ליבוש לבית המדרש להתפלל, סיפר כמשיח לפי תומו בפני קהל עדתו, כי אביו הקדוש נגלה אליו בחלום בחזיון לילה, ופנה אליו בתרעומות על מה שלא דקדק להשגיח היטב שלא יתנו מנעול על קברו. כי באותו היום הניח השומר מנעול על הפתח, ואדם אחד רצה לבקר באוהל, ונמנע מלהכנס לתוכו.

ויהי כאשר יצאו הדברים הללו מפי רבי ליבוש, אחד מהשומעים שעמדו שם לפניו נחלש ונפל מתעלף. כשהעירו אותו והשיבו את נפשו, סיפר ברוב התרגשות, שבדידיה הוי עובדא, כי כן מנהגו תמיד ביום היארצייט של הוריו לבוא להשתטח על קברם ולהדליק כמה נרות, ואח"כ היה הולך ג"כ להשתטח על קברו של רבינו, ולהדליק שם ב' נרות. הנה אתמול חל יום היארצייט של אביו, ובא כמנהגו לבית החיים. אולם כשרצה ליכנס לאוהל של רבינו, ראה כי פתחו נעול, ואי אפשר ליכנס, ומכיון שהיה עייף מאוד לא רצה לטרוח ולילך לבקש המפתח בעיר, ואח"כ לחזור שוב לאוהל, וממילא נמנע מלהדליק שם הנרות, ובטל מנהגו הטוב. כאשר שמע זאת רבי ליבוש נהנה מאוד, בראותו כי טוב הדבר אשר קיבל על עצמו להקפיד על צוואת רבינו בזה, ועד כמה הצדיקים יודעים את החיים ורוצים בפעולתם.

עובדה פלאית בה נתגלתה הארת פנים שמיימית בזמננו, התרחשה כאשר נכד רבינו הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצוק"ל אב"ד ראדמישלא (Radomyshl', Ukraine) בלודון, התענד להשיג אישורים מרשויות העיר ברעזאן לבנות גדר סביב לבית העלמין, כדי לשמר את מקום קבורת אבותיו, והפעיל לשם כך עסקנים אשר נכנסו לעובי הקורה.

לאחר בירור נודע, כי המקום נמצא תחת בעלות בית ספר נכרי השוכן בקרבת מקום, וכשבאו לבקש את האישור, הגישו הכמרים המלומדים בבית הספר התנגדות לאישור הבניה. כיון שכך נותר הדבר בגדר משאלת לב, ולא איסתייע מילתא להוציא הדבר אל הפועל.

אך כעבור כמה ירחים חל שינוי בלתי צפוי, היה זה כאשר הר"ר אלימלך שוחט נ"י, המתעסק רבות בשיקום בתי עלמין ברחבי העולם, ואשר היה מעורב בתכניות של בניית הגדר, הסתובב מתוקף משימתו בבית העלמין בברעזאן והסביבה, ופגש באחד מכמרי בית הספר. הוא נכנס עמו בשיחה, ותוך כדי שיחתם שח לו הכומר לפי תומו, כי לאחרונה פוקדים אותם אסונות קשים בבית הספר, כאשר מידי שבוע מוצא תלמיד את מותו באופן פתאומי, ובהלה ופחד גדול מנת חלקם. במוחו של ר' אלימלך ניצנץ רעיון, והוא החל לדבר על לבו של הגוי, כי שמא אין זה יד המקרה, וכל מה שבא

עליהם הוא בעקבות סירובם לאשר את בניית הגדר סביב לבית העלמין היהודי, תוך כדי שהוא מרחיב בפניו את חשיבות המקום בו שוכנים אנשים גדולים מורמים מעם.

למרבית הפלא נפלו הדברים על אזניים קשובות, הכומר התייחס לדברים ברצינות, והבטיח כי לאחר שיתיעץ עם רייעו מהנהלת בית הספר, ישיב לו את תשובתו בהקדם. תוך כמה ימים הגיעה הודעה משמחת, כי הנהלת הבית ספר הסירה את ההתנגדות. בצר להם אכן הגיעו למסקנה כי ההתנגדות העיקשת לשמור על כבוד בית החיים היהודי היא אשר עמדה בעורכם, והיא אשר כנראה הביאה עליהם את הצרה הזאת. מני אותו רגע היתה בקשתם אחת ויחידה, שידאגו לבנות את הגדר בהקדם האפשרי, למען הסר מהם במהרה את רוע הגזירה. תוך תקופה קצרה אושרה בניית הגדר, וככלות בנייתה באו ראשי בית הספר להודות לעסקנים, כשבפיהם רוב תודות על כך, שמאז שאישרו את הבניה נעצרה המגיפה, ושוב לא פקדו אותם יותר אסונות.

צאצאי

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: מז"ר בנו הרה"צ רבי חנניה יוסף צ"ל. מז"ש בנו הבחור רבי אשר ישעי' ז"ל. בנו וממלא מקומו הרה"ק רבי אברהם זרח אריה יהודה לייבוש ז"ע בעל אמרי יהודה. בנו רבי נפתלי צ"ל. בתו מרת טשארני בראנא ע"ה, אשת ש"ב הגאון רבי יעקב יעקבא היילפרין אבד"ק סוקולייבקה (Sokolivka, Ukraine), בעל ברכת יעקב על תהלים ועוד.

בנו הבחור אשר ישעי' נפטר בצעירותו, ומסופר: משחר נעוריו ניכרו בו כשרונות מזהירים, וזכרון נפלא, התמיד מאד בלימודו. רבינו אהבו וחייבו עד למאוד. בהיותו בן ט"ו שנים בשנת תרכ"ז (1867 למס') בליל יו"כ, אחר חזרת הספרים לארון הקודש, עמד רבינו על רגליו ופתח ואמר ברוב בכי: "למען יזמור כבוד ולא ידום ד' אלקי לעולם אודך" (תהלים ל"ג), היינו שיש ב' בחינות שבהם מודים ומשבחים להקב"ה. האחת על הטובה, בעת שהקב"ה משפיע חסדים טובים לאדם בעושר וכבוד, אז ההודאה והברכה להקב"ה מרוב טוב. והשנית על הרעה ח"ו, ביסורים של אהבה, שהוא מיתת בנים רח"ל. ובכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. וצריך האדם לקבל באהבה ודום לד', וכמו שנאמר אצל אהרן (ויקרא י"ג) "ידם אהרן", שלא הררה אחר מזותיו, וקיבל הכל באהבה ושמחה. וכמ"ש חז"ל (ברכות ט.) כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה, ופרש"י ז"ל 'בשמחה'.

והנה ההבדל בין ב' הבחינות הנ"ל הוא, כי בחינת 'ידם אהרן' שהוא בהעדר הטוב ח"ו, א"א להיות עומד במדרגתו לעולם, כי אין אדם נתפש על צערו, רק לפעמים יכול לחזק את עצמו לבחינת 'ידם'. אבל בבחינה הא' שהוא מתוך עושר וכבוד, יכול האדם לעמוד לעולם במדרגתו, להודות ולזמר לה'. וז"ש "פתחת שקי ותאזרני שמחה למען יזמור כבוד", היינו שיזמור מתוך עושר וכבוד "ולא ידום", היינו בבחינה הב' הנ"ל, ואז 'ד' אלקי לעולם אודך' וכנ"ל.

רבינו חתם דבריו הנוקבים במשפט סתום ואמר: "אין פאטש אויף אמאל איז נאך צו דער ליידן, אבער נישט קיין צוויי פעטש, צו צוויי פעטש האבן מיר נישט קיין כח".

השומעים לא ירדו לסוף דעתו, כי לא ידעו על מה ירמזון דבריו. אך כעבור חודשיים ימים, כאשר חלו כאחת שני בניו הצדיקים, רבי אשר ישעי' ורבי אברהם זרח לייבוש, ושניהם היו שרויים במצב חמור עד כדי סכנת חיים, ולבסוף גברו חסדי ה', והבן רבי אברהם זרח לייבוש נתרפא מחוליו, ואילו על הבן הגדול רבי אשר ישעי' נגזרה הגזירה ושבק חיים ונסתלק לבית עולמו כשהוא בן ט"ו שנים. אז הובנו

דברי רבינו לאישורם, כשכבר בליל יום הקדוש הגה ברוח קדשו את הצרה אשר עתידה לפוקדו בהאי שתא בסילוק בנו, כשהוא מקבל עליו דין שמים באהבה, ובחזא מוחתא המתיק את הדין להציל את בנו השני ולהותירו לחיים.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: תולדותיו בספרו כתב אמות, יצא לאור שנת תרע"ד

מצבה כוללת לאדמו"רי ברעזאן

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת כִּי תבוא

באור הפסוק

"אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרֵימָה" (כו:ה). זאגט רש"י, לָבָן האט געוואלט אויסרייסען אלע יידען, און ווייל ער האט אזוי געטראכט צו טאהן האט דער אייבישטער איהם גערעכנט אז ער האט באַמט געטאהן, ווייל ביי די גוים רעכענט הקב"ה זייערע שלעכטע מחשבה כאילו זיי האבן עס באַמט געטאהן. אָבער לויט דעם דארף מען פארשטייען וואס איז דער המשך פון 'ארמי אבד אבי' צו 'וירד מצרימה'.

בעל ההגדה כפרש"י

דער בעל הגדה שרייבט אזוי ווי רש"י, עס שטייט אין די הגדה 'צא ולמד מה בקש לָבָן הָאָרְמִי, שְׁפָרְעָה לֹא גָזַר אֵלָא עַל הַזְכָּרִים, וְלָבָן בָּקֵשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל', דאס איז אזוי ווי דער פֿשט פון רש"י אז 'ארמי' גייט ארויף אויף לָבָן (עי' אבן עזרא וספורנו).

רבקה אמרה ליעקב שיִשָּׂא אצל לָבָן

קען מען זאגען, רבקה האט געזאגט פאר יעקב (בראשית כז:מב) עֲשׂו וויל דיר הרג'ענען, פארדעם הער צו וואס איך זאג דיר, אנטלויף צו די הויז פון לָבָן קיין חָרָן, און בלייב דארט ביז דער צאָרן פון עֲשׂו וועט זיך בארוהיגען. און אויב ער וואלט באַמט אזוי געטאהן, וואלט ער נישט געדארפט שפּעטער גיין קיין מצרים, ווייל דאס וואס ער וואלט געבליבען וואלט געווען גערעכענט פאר דעם גלות.

יעקב אבינו לא היה יכול להשאר אצל לָבָן

אָבער ווען יעקב איז געקומען צו לָבָן און ער האט דארט געוויילט, און דער אייבישטער האט איהם געבענטשט מיט פארמעגען, האט ער געהערט וואס די קינדער פון לָבָן האבען געזאגט (שם לא:א) אז דאס פארמעגען פון יעקב קומט פון זייער טאטע לָבָן. פארדעם האט ער נישט געקענט בלייבען דארט, און דער אייבישטער האט איהם באפוילען צוריק גיין קיין ארץ כנען וועגען די שנאה וואס לָבָן מיט זיינע קינדער האבען געהאט צו יעקב. אָבער באַמט איז נאכנישט געווען די צייט צוריק צו גיין, ווייל עֲשׂו האט זיך נאך נישט בארוהיגט. און ווייל די צאָרן פון עֲשׂו האט זיך נאך נישט אָפגעשטעלט האט ער געדארפט גיין פון ארץ כנען קיין מצרים.

אם היה יעקב נשאר אצל לָבָן לא היו צריכים לירד למצרים

קומט אויס אז מיט דעם וואס לָבָן האט געוויזען זיין גרויסע פינטשאפט צו יעקב, פארדעם איז יעקב אנטלויפן נאך פאר עֲשׂו האט זיך בארוהיגט, און דאס האט גורם געווען פאר

יעקב צו גיין אין גלות אין מצרים. אבער ווען נישט די שנאה פון לבן, וואלט ער נאך געבליבען אין זיין שטוב ביז ווען די יודען וואלטען געדארפט ווערען אויסגעלייזט, און זיי וואלטען נישט געדארפט אראפגיין קיין מצרים.

פיון שיצא יעקב מלבן ירד למצרים

און דאס איז דער פשט 'ארמי אבד אבי וירד מצרימה', ווייל יעקב איז צוריק קיין פנען פאר די צייט, פארדעם קפץ עליו רגזו של יוסף, איז געשעהן אז די שבטים האבען פארקויפט יוסף, און עס האט זיך אנגעהויבען גלות מצרים, ווייל עס איז נאך נישט געווען גע'ענדיגט'ט דער גלות פון יעקב, ווי זיין מאמע האט איהם געזאגט. דאס איז געווען ווייל 'ארמי אבד אבי', פארדעם 'וירד מצרימה'.

יארצייטען פון צדיקים

הגה"ק רבי משולם שרגא פייבוש היילפרין מברעזאן זי"ע
י"ט אלול תרל"ה
בעל פן איש חי

דער ברעזאנער רבי ר' משולם שרגא פייבוש איז געבוירען אין יאר תק"ע צו זיין טאטע הרה"ק רבי נפתלי הירץ היילפרין זצ"ל אב"ד ברעזאן, א תלמיד פון דעם רבי מלובלין זי"ע, אן אייניקל פון דעם גאון רבי שמשון ווערטהיימער זצ"ל אב"ד וויען והמדינה, ומגדולי השתדלנים. די מאמע איז געווען די טאכטער פון הגאון רבי שלמה יצחק היילפרין זצ"ל, אב"ד טארניפאל, וואס איז געווען א קרוב משפחה.

רבי פייבוש איז געווען בזיווג שני אן איידעם פון הרה"ק רבי אשר ישעי' פון ראפשיץ זי"ע, [אן איידעם פון הרה"ק רבי נפתלי צבי פון ראפשיץ זי"ע]. דער שווער האט איהם שטארק געשעצט, און האט איהם געגעבען די הייליגע תפילין וואס זיין שווער האט איהם געגעבען מיט יארען צוריק, זאגענדיג: "דאס זאל זיין א מתנה פאר דעם חתן פון דיין איינציגע טאכטער חנה", דעמאלס איז זי געווען נאר ניין יאר אלט. ווען זי האט חתונה געהאט מיט איהר ערשטע מאן, האט רבי אשר ישעי' איהם נישט געגעבען די תפילין. נאר נאך וואס זי איז געווארען אן אלמנה, און זי האט חתונה געהאט מיט רבי פייבוש, האט רבי אשר ישעי' איהם געגעבען די תפילין.

עס זענען אריבער אפאר יאר, און רבי פייבוש איז געפארען צו הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, דארט האט ער פארלויבען די הייליגע תפילין. עס האט איהם גאר שטארק גע'אדערט', און ער האט זיך נישט געקענט טרייסטען. ווען דער בעלזער רב האט געזעהן זיין גרויס צער, האט ער איהם געגעבען די תפילין פון זיי טאטע הגה"ק רבי אלעזר רוקח זצ"ל.

הַרְה"ק רבי אשר ישעיה האט געהאלטען זיין איידעם פאר אן איש אמת, עס איז דא א שפריכווארט פון א חכם 'האמת אהוב מכל'. איינמאל האט רבי אשר ישעי' געזאגט פאר זיינע חסידים: "אויב איר ווילט לערנען אמת, לערנט פון מיין איידעם, ווייל ער איז אן איש אמת".

רבי פייבוש איז נפטר געווארען י"ט אלול אין יאר תרל"ה. פאר זיין פטירה האט ער געהייסען אז מען זאל נישט פארמאכען די טיר פון אהל מיט א שלאס, נאר עס זאל זיין אפען, ווייל דער וואס וויל, זאל קענען אריינגיין. זיין זוהן הר"ק רבי לייבוש האט שטארק מקפיד געווען צו ערפילען די צוואה פון זיין טאטע, און דער ציון איז געבליבען אפען פאר יעדער וואס האט געוואלט. און אפילו ווען דער שומר פון בית החיים איז געקומען מיט א טענה, אז פאר דעם פבד פון צדיק זאל דער אהל זיין פארמאכט, כדי די פאסטעכער זאלען נישט אריינקומען און פארשוועכען דעם הייליגען פלאץ. אבער רבי לייבוש האט נישט געלאזט, און האט אכטונג געגעבען אז דער אהל זאל זיין אלעמאל אפען, אזוי ווי דער ווילען פון דעם טאטע איז געווען.

איינמאל אינדערפרי פאר תפילת שחרית, ווען הר"ק רבי לייבוש איז געקומען דאווענען אין בית המדרש, האט ער פארציילט אז דער טאטע איז געקומען ביינאכט אין חלום, און איז געקומען מיט טענות פאר וואס דער אהל איז פארמאכט, ווייל יענען טאג האט דער שומר געלייגט א שלאס אויף די טיר פון אהל, און א מענטש האט געוואלט אריינקומען, און ער האט נישט געקענט, ווייל עס איז געווען פארמאכט.

אזוי ווי דער רבי האט דאס פארציילט, איז איינער פון די וואס האבען דאס געהערט געחלש'ט. ווען מען האט איהם דערמינטערט, האט ער פארציילט אז מיט איהם איז געווען די מעשה. זיין מנהג איז אלעמאל ווען ער קומט ביים יארצייט פון זיינע עלטערן אויף דעם בית החיים, גייט ער אויף אריין צום אהל און צינדט דארט אן צוויי לעכט.

נעכטען איז געווען די יארצייט פון זיין טאטע, און אזוי ווי זיין מנהג איז, האט ער געוואלט נאך וואס ער האט געזאגט ביי זיין טאטע'ס ציון, אריינגיין צום אהל פון רבי'ן, אבער עס איז געווען פארמאכט. און ווייל ער איז געווען זייער מיד, האט ער נישט געהאט קיין כח צו בעטן די שליסעל און צוריק קומען, און אזוי האט ער מבטל געווען זיין מנהג, און האט נישט געצינדען קיין לעכט ביים רבי'ן.

ווען רבי לייבוש האט דאס געהערט האט ער זייער הנאה געהאט, ער האט געזעהן אז עס איז גוט וואס ער האט מקבל געווען מקפיד זיין אויף די צוואה פון זיין טאטע, און זעהן ווי ווייט די צדיקים ווייסען וואס טוט זיך דא אויף די וועלט, און ווילען אז מען זאל קומען צו זיי.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזל טבא וגדיא יאי

לידידנו הרה"ח ר' דוד ארי' פריעדמאן שליט"א
והר"ר חיים יחיאל מיכל פריעדמאן שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו הבה"ח יחזקאל עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הרה"ח ר' משה יהודה קליין שליט"א
והר"ר רפאל חיים קליין שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר דוד כהן שליט"א
לרגל הכנסת בנו לעול המצוות בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' לייבל ראבינאוויטש שליט"א
לרגל הולדת בנו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר ישראל שטעקעל שליט"א
לרגל אירוסי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יעקב ישורון ראטענבערג שליט"א
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' יששכר בער טייטלבוים שליט"א
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ

לידידנו הרה"ח ר' דוד ארי' פריעדמאן שליט"א
לרגל הולדת נכדו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר שמואל אייזענבערגער שליט"א
והר"ר אלעזר אללעך שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר בנציון שמואל הכהן ראזענאארטען שליט"א
והר"ר יוסף דוד סג"ל לנדא שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ